

Séquences pédagogiques pour le Lycée

La Prima Gascoa (extrèit) de Joan-Guiraut d'Astròs
Transcrit en grafia normalisada e arrevirat en francés per Natalia Ganuchaud

Tèma de la Natura au travèrs d'ua figura feminina

<p>Jo som la graciosa Prima Que lo cèu e la tèrra estima, E non pas ses mila rasons, La regina de las Sasons ; Lo cèu e l'aire jo'sclarishi, Sorelh e lua jo frubishi, Que puish lusents coma l'argent Pòrtan lo bèth temps a la gent. De safran jo'nvernissi l'auba, Lo hèu d'òr e d'azur la rauba. De perletas e de carcans Hèu bragar los prats e los camps Cada maitin dab ua sernuda De ma rosadeta menuda. Jo rendi tanben tot a talh L'aiga canda com un cristalh. Qu'lvèrn dab sa man lambrotèra Avè botat coma braudèra ; Mès Narcissi d'aquí'n avant Pòt miralhà'i son bèth davant, E remirà'i sa fàcia bèra Dins la hont o dins la ribèra. La graolha vos i augetz, L'arribesan vos i vesetz, E mès la lauqueta que'i vara E peu gravèr hèn la tantara. Lordassa machòca de hèr La tèrra n'èra qu'un in.hèrn, Mès dab un trèit de mon uelhada E dab ua doça sorelhada Jo'n hèu un verai paradís De tot plaser l'amassadís ; Jo la pintri, jo la mirgalhi, Jo l'attifi, jo l'atiralhi, Jo li hèu de mon dit sapion Un tan bèth e riche escofion Que nòvia, ni nimfa, ni hada, Non hoc jamés tan plan cohada, E me temi fòrt que jo hèu De la tèrra gilós lo Cèu. Ma hilha la genèca Flòra, Que peus prats mès que mès demòra, Ordish un gran tapis de flors Bigarrat de mila colors, Deu quau tot lo món era amanta Per plan aquí, fidela aimanta, Arrigolar lo gai desir De son doç aimant lo Zefir Zefir que dab sas aleidadas De las floretas handovejadas Tira l'audor d'un tau musquet Que lo Castor non n'a d'aqueth Audor que peu nas charma l'arma Com la color peus uelhs la charma.</p>	<p>Je suis le gracieux Printemps Que le Ciel et la Terre estiment, Et non sans mille raisons, La reine des Saisons, J'éclaire le ciel et l'air, Je fourbis le soleil et la lune Qui, ensuite brillants comme l'argent Portent le beau temps aux gens. De safran je vernis l'aube D'or et d'azur je fui fait sa robe De perlettes et de colliers Je fais briller les prés et les champs Chaque matin en passant au tamis Ma petite rosée menue. Je rends aussi en un instant L'eau pure comme un cristal Dont l'Hiver de sa main boueuse Avait fait comme un borbier; Même Narcisse à partir de maintenant Peut y mirer son beau devant Et admirer sa belle face Dans la fontaine ou dans la rivière. La grenouille vous y entendez L'ablette vous y voyez, La loche y danse aussi Et sur le gravier ils font les fous. Pesante masse de fer La terre n'était qu'un enfer, Mais avec un trait de mon oeil Et avec une douce soleillée J'en fais un vrai paradis Rassemblement de tous les plaisirs Je la maquille, je la mouchette (pomponne) Je l'attife, je l'atiraille, Je lui fais de mon doigt savant Une si belle et riche coiffe Que mariée, nymphe, ni fée, Ne fut jamais si bien coiffée, Et je crains fort de rendre Le Ciel jaloux de la Terre. Ma fille l'ingénieuse Flore, Qui par les prés surtout demeure, Trame un grand tapis de fleurs Bigarré de mille couleurs, Duquel elle recouvre le monde entier Pour, fidèle amante, Y bien assouvir le gai désir De son doux amant le Zéfir Zéfir qui, de ses souffles Des fleurettes qu'il agite Tire le parfum d'un tel bouquet (/muse) Que même le Castor n'en a pas de cette sorte Odeur qui par le nez charme l'âme Comme la couleur par les yeux la charme.</p>
---	--

Questions per un comentari de tèxt

- 1) A quaus ustensilhas de la cosina se semblan lo sorelh e la lua dens lo tèxt (pensatz a la fòrma, la color) ?
  - 2) Quau ei lo "tribalh" de la Prima a la debuta deu tèxt ?
  - 3) Qué neteja tanben ?
  - 4) Dab qui vos sembla comparada alavetz ?
  - 5) Vos sembla lo tribalh d'ua "regina" ?
  - 6) La Prima sembla tanben har dus mestiers mei ; los quaus ?
  - 7) Qu'assistim a ua nenavida de la natura. Precिसatz las soas etapas.
  - 8) Devath la fòrma de qué apareish prumèr l'aiga ? E apuish ?
  - 9) Qué suggereish aquò ?
  - 10) Trobatz elements qui amuishan que la Prima vad de mei en mei poderosa.
  - 11) Relhevatz las diferentas referéncias mitologicas deu tèxt.
-

I) Introduccion

Lo narrator, un joen pastor, raconta quin las quate sasons de l'an personificadas, la Prima, l'Estiu, l'Abòr e l'Ivèrn, l'an demandat de jutjar de las loas qualitats respectivas. Aqueth concors n'ei pas shens raperar l'episòdi de la mitologia greca on estó demandat a París de díser qui èra la mei bèra d' Herà, Atenà e Afrodita.

La prumèra a parlar ei la Prima qui apareish devath los trèits d'ua beròja gojata. Qu'ei lo son devís qui vam estudiar segond tres axes de lectura : la Prima personificada, las etapas d'ua renavida ligada a la fertilitat e las referéncias a la mitologia antica.

I) La Prima personificada

La prima que's sembla a ua mestressa de maison qui torna trobar lo son ostau après ua longa abséncia : que comença per ac netejar tot : " Lo ceu e l'aire jo'sclarishi (v.7), Sorelh e lua jo frubishi " (v.6). Que diserén d'aulhors que los dus astres son comparats a assietas de metau preciós quan ditz que'us hrega e que luseishen com l'argent. E de hèit qu'an la medisha fòrma. Que verneish l'auga com quauqu'un qui entertien un mòble vielh. (v.9) Atanben la Prima que hè " bragar los prats e los camps " cada matin. Que purifica l'aiga (v.15, 16) com quauqu'un qui neteja un miralh.(Narcís que s'i pòt miralhar). D'un biais mei magic e divenc que'u sufeish d'espier la tèrra entà la cambiar en " paradís ". La Prima que's sembla tanben a ua cohadora (" Jo li hèu de mon dit sapion un tan bèth e riche escofion ") e a ua costurèra : qu'apresta la rauba de l'auga (V. 10) e que prepara la Tèrra com tà un maridatge (v.33 a 40.) signe de fertilitat a viéner.

II) Las etapas de la renavida

La renavida deu printemps comença per lo ceu e los astres qui s'i tròban (v.5 a 7). En purmèr qu'apareish la lutz (v.5), puish las colors (v.9,10). Apuish la renavida devara e tòca los " prats e los camps " dab l'aparicion de l'aiga simbèu de fertilitat devath la fòrma de la rosada purmèr (V.14), de la hont e de l'arriu en seguint, com se chic a chic, la prima aumentava lo son poder. Qu'ei dens l'aiga que s'esbaten los prumèrs animaús. (v. 23 a 26). Apuish, au son torn, la tèrra ei conquesida, e la transformacion ei excepcionau puishque passa de l'in.hèr au paradís (v.28 a 31). Personificada, aquesta, comparada a ua nòvia (v.35-37) ei prèsta tà estar fertilisada.

Las colors qui a la debuta èran rialas (v.10) son ara au nombre de mila (v.44). L'amor qui èra suggerit per lo vestit de la tèrra se ved clarament : Flòra e Zefir son amants e non s'escónen pas.

Entà acabar, après la lutz (v.7), e lo brut (v.23) arriba l'aulor (v.51) entà confirmar ua progression de la renavida e indicar ua cèrta maduracion. Tots los sens son ara desvelhats (v.54).

III Las referéncias mitologicas

Com ei la costuma de l'epòca, l'autor se deu d'amuishar la soa cultura classica. d'Astròs ne i escapa pas.

L'ideia deu concors eth medish nos rapèra " lo jutjament de París ". Com se lo pastor e'n coneishèva las consequéncias (París causí Afrodita qui'u balhè l'amor d'Elèna ; que provoquè la guèrra de Tròia), a la fin non trenca pas e ditz que totas las sasons e's valen. Que hè tanben referéncia a Narcís qui's neguè a tròp miralhà's dens l'aiga. Enfin que nos parla de las amors de Flòra e Zefir.

Ligat tanben a l'Antiquitat, d'Astròs hè paréisher dens lo son tèxt los quate elements constitutius deu monde : la tèrra, l'aiga, l'aire e lo huec.

Aprestat per Felip BIU

L'aer
de Marcela Delpastre
Tèma de la natura

*Entre la peira e l'autra peira, i a la
poussiera. O per cas l'aiga. E per-
dessus lo vent.*

*L'aer per-dessus la peira. Lo vent que
pòrta las nivols, las fuelhas d'aubre e
ta bufada.*

*Lo vent qu'es ta bufada, òme vivent,
la bufada de tot çò que vius, sus terra
e jos la terra,
au pus priond de la peira lo vent.*

*Lo vent que passa dins lo còrs de
tot çò qu'es vivent, la saba, lo sang, los
òs e la mecha daus òs.*

*E dins lo còrs de l'aiga, e dins lo
ventre de la peira. E dins lo còrs de la
poussiera.*

*Lo vent que n'empòrta lo vent, l'aer
que pòrta la clardat, e la font de la
clardat e lo solelh dau jorn.
L'aer qu'es se-mesme peira.*

Questions per un comentari compausat

- 1) Dens lo poèma son presents quate elements constitutius deu monde segon los ancians : quaus son ?
- 2) A qué se ved que l'aire ei lo mei important ?
- 3) La sciéncia dessepara lo minerau, lo vegetau e l'animau. Ei parièr dens lo poèma ?
- 4) Amuishatz que l'aire n'ei pas un element exterior au monde e precisatz per qué o qui ei creat.
- 5) Amuishatz que M. Delpastre despasa lo vielh ordi deus ancians qui pensavan que lo monde èra la combinason de quate elements. Quant i a d'elements per M. Delpastre ?
- 6) Precissatz la plaça de l'òmi dens lo monde.

Dens aqueste poèma a la forma resoludament modèrna, intitolat " L'aer " e tirat deu recuell " Lo sang de las peiras ", Marcela Delpastre, famosa poetessa e escrivan limosina, nos balha la soa concepcion de la Natura que coneishèva tant plan. Qu'estudiaram lo poèma segond tres axes : l'aer principi de tota vita, l'aer , emanacion de la Natura, la plaça de l'òmi dens la natura.

I) L'aer : principi de tota vita

Dens aqueste poèma son presents los quate elements qui d'après los Ancians (Ampedòcle) compausavan lo monde : l'aiga, la tèrra, lo huec (" solelh dau jorn ") e l'aire. Dens lo tèxte, qu'ei

aqueste darrèr element qui ei lo mei important, qu'ei au dessus deus autes : " *L'aer per dessus la peira* ". (cf.doctrina deu presocratic Anaximèn)Que jòga un ròtle primordiau a tots los nivèus de la Creacion. Quan ei en moviment, lavetz aperat vent, que pòt estar ua fòrça cosmica màger, capabla de cambiar lo temps (" *lo vent que pòrta las nivols* "), ua fòrça a l'escala de l'òmi (pòrta " *las fuelhas d'aubre* "), o quitament ua fòrça intima qui entra dens l'òmi puishque pòrta la bufada. Qu'ei l'element qui permet a l'òmi de viver, a l'òmi e a la Tèrra, puishque pòrta la lutz (" *pòrta la clardat* "), l'aiga (" *la font* ") e la calor (" *lo solelh dau jorn* "). Mes lo vent adaiga tanben tot çò de viu, lo vegetau (" *la saba* ") com l'animau dinc au mei pregond (" *lo sang* " portaire de vita, e sustot la " *mecha* " (*medoth*) *daus òs* "). Mes qu'ei present tanben dens la matèria que pensam inèrta com l'aiga o la peira (" *au pus priond de la tèrra lo vent* ") puishque lo poèta los balha un " *còrs* ", un " *ventre* ", tots los atributs de çò de viu. L'aire principi de vita ei pertot dinca dens lo mendre gran de proba (" *e dins lo còrs de la poussiera* "). De hèit que poderé estar assimilat a un diu o a Diu shens qui ne i averé pas de vita.

II) L'aer emanacion de la Natura

Mes s'ei pertot, l'aire ei tanben ua emanacion deu tot. En prumèr eth tanben ei ua partida deu monde, n'ei pas un element estrangèr au monde. Que n'ei la mei petita expression. Qu'ei çò qui sembla amuishar la gradacion dens las très purmèras linhas : que i a las peiras, puish l'element creat per l'erosion de la peira, la proba, puish, mei fin que la proba, l'aiga e enfin l'aire o vent. Mes si com l'avem vist, lo vent permet a tot çò de viu de viver, qu'ei tanben creat per çò de viu (" *Lo vent qu'es ta bufada, òme vivent, la bufada de tot çò que vius, sus terra e jos la terra* "). Arren non pòt pas viver shens eth, mes shens la Natura, n'existiré pas. Qu'ei dens tot e tot qu'ei eth, e eth medish qu'ei dens eth : " *lo vent que n'impòrta la vent* ". Aquesta pensada ei resumida dens la darrèra frasa. Si a la debuta deu poèma que i avè la peira e a costat ua auta peira puish la proba, l'aiga e lo vent, dens la darrèra frasa, tot se mescla, se con.hón en un, quitament los elements mei diferents com la peira pesuga e lo vent leugèr. Marcela Delpastre despasa alavetz lo vielh ordi deus ancians : non i pas mei quate elements constitutius deu monde mes tot qu'ei un.

III) La plaça de l'òmi dens lo cosmòs

Mes s'ei question de la Natura dens aqueste poèma que s'i parla tanben de l'òmi e de la soa plaça. La poetessa l'intercalha directament (" *qu'es ta bufada, òme vivent* "). Com tot poèta qu'a lo poder de véder mei luenh que lo simple mortau, e que considèra qu'ei lo son dever de revelar aus òmis las soas visions. De hèit com los autes elements de la natura, l'òmi n'ei pas en dehòra, au dessus, qu'ei dens la Natura. L'òmi n'ei pas avantatjat mes que pòt esperar a la soa mort, quitament redusit a l'estat de proba (cf. la Bíblia), de viver enquèra despartit dens la Natura.

Conclusion

En tot mesclar paganisme (lo 4 elements, poder de l'aire) e cristianisme (la fòrça vitau de Diu ei pertot), en aquesta fin de sègle qui ved l'òmi de mei en mei copat de la Natura, Marcela Delpastre rapèra que non pòt pas existir d'òmi shens Natura. D'un aute costat que rapèra a l'òmi las soas responsabilitats : shens eth qui hè partida de la Natura, aquesta fòrça vitau se moreish. Tots los elements d'aqueste monde son interconectats e non forman pas qu'un.

Aprestat per Felip BIU

La Bèstio dóu Vacarès De Jausèp d'Arbaud

Veguère mi dous cènt setanto biòu se ié perdre e desaparèisse coume l'aigo di gaudre de la mountagno s'escoulo dins lou Rose e se ié found. E lou round, que mai s'alargavo, e acò fourmavo à l'entour de la Bèstio un grouïn grumejant e sour, tau que lis eissame dis abiho, quouro couchado de si brusce pèr lou ruscle dóu printèms, s'entre-sarron, dirias, e se pertoccon dins un desvèri d'amour. E tant lèu coumprenquère qu'èro éu, la Bèstio que, dre sus lou mitan, rèn qu'emé soun poudé, à soun biais, li mestrejavo. Sentiéu qu'emé sa voulounta, dóu plus liuen, éu li sounavo, li butavo pèr baïssò e païs, ié boufavo dins lou sang aquéu refoulèri que lis empourtavo. D'aquéu trepeja feroun, la sansouïro, caucado, semblavo un eiròu immense. Veguère mai arriva qu'àquis-uno di chourmo li mai tardiero. De-longo e, sèns relàmbi, virejavon. que mai rede, semblavo, de moumen à moumen, que mai rede. En aubourant soun bras, - tant mascara coume èro e tant se -, la Bèstio, emé de signau viéu butavo soun trin. Afoulido, se bandissien. En brassejant, coume à cop de fouit, éu li secutavo. Dóu mai s'abrivavon en virant e dóu mai lou round semblavo se relarga, s'espandi à soun entour. E veici que, tout-d'uno, lou veguère bouta à si bouco quaucorèn que lou coumprenquère pas bèn. Me semblé de recounéisse, pamens, un estrumen coume aquéu que se servon li cabraire. E, d'aquelo flahuto estranjo, sèns se chanja de soun rode e nimai de sa pousicioun, coumencé de tira sounado. Entre-ausiguère, dins la rumour dóu bestiari, uno musico aïssò e feroujo que me revechinavo li nèr. Au proumié siéule, li bèstio, souspresso sus lou cop, s'èron aplantado, mai repreneuèron vanc tant-lèu, abrivado que mai pèr la mesuro misteriouso. Viravon en reglant sus elo soun ande, un cop en retenènt, qu'asi au pas, un autre cop, pièi, en boumbissènt e s'enant dins un galoupa menèbre e éu, coume lou cavalié que, sus un chivau abriva, ié plaïs de relarga o de reprendre li reno, semblavo que, carnassié, se coungoustavo en empurant o en demenissènt sa coumbour.

In *La Bête du Vaccarès*, 1926, Edicions Grasset 1985

Entà situar lo passatge :

La bèstia e lo gardian èran vienuts amics. L'òmi avè pres l'abituda de deishar un sac de biòca penut a un arbo. Mes pendent longtemps, que demorava intacte e Jacme Robaud pensava que la bèstia se n'èra anada o èra morta. Un dia totun que tròba la saca esquiçada peu sòu, mes pas nat traç de la Bèstia. Alavetz, ua nueit, que decideish de velhar entà véder qui vien minjar. Aquesta nueit que remarca que tots los "biou" deu parçan se'n van dens la medisha direccion. Que'us segueish a chivau e que'us tròba a virar a l'entorn de la bèstia com dens un immense sabat. Dens lo comentari d'aqueste tèxt, qu'ensajaram de desvelopar tres axes de lectura : que vederam qu'aquesta nueit estranha, l'ordi de las causas ei com inversat au par de çò qui se passa lo dia, puish quin lo gardian ensaja de s'arrapar a la realitat entà non pas vèder hòu e enfin quin se manifesta lo poder de la Natura encarnat per la Bèstia.

Lectura :

Lo "r" se pronóncia [R] com en francés.

Lo "j" se pronóncia [dz]

Lo "v" se pronóncia [v]

I) L'ordi de las causas inversat

- Au contre deu dia on ei lo gardian qui comanda a las bèstias, lo temps d'ua nueit qu'ei la bèstia qui gavida los "biòus" : *"la Bèstio (...) rèñ qu'emé soun poudé, à soun biais, li mestrejavo" (l.10), "En aubourant soun bras (...), la Bèstio, emé de signau viéu butavo soun trin.(...) (l.19).* Que pren tanben los utís, los atributs de l'òmi : *"En brassejant, coume a cop de fouit, éu li secutavo.(l.18), coume lou cavalié que, sus un chivau abriva, ié plais de relarga o de reprendre li reno..." (l.38)* L'òmi, eth, non pòt pas estar qu'espectator : *"Veguère mi dous cènt setanto biòu" (l.1), "Veguère mai arriva" (l.15), "Entre-ausiguère" (l.30) .*

- Aquesta nueit de sabat, se poderé díser, la *"sansouiro"*, qui ei ua tèrra estèrta pr'amor de la sau, ei comparada a un *"eiròu immense"*.

Adonc, que cau saber que l'eiròu èra l'endret on las vacas o los bueus horra van las garbas de blat expandidas peu sòu entà desseparar lo gran de la palha. Qu'èra un moment important qui seguiva la recòlta, quasi un rituaü religiós.

Ací, lo rituaü ei com destornat de la soa tòca per ua inversion quasi magica : non serveish pas ad arren de horrar lo sòu puishque ne i pas de blat. Au contrari, lo blat simbèu de vita ei remplaçat per la sau qui brutla la tèrra e l'esterilisa (cf. los Romans qui après aver destrusit definitivament la ciutat de Cartaja expandín sau sus las ruinas entà empachar simbolicament e concretament tota renavida). Qu'assistim a ua inversion demoniaca deus rituaüs umans (cf. la crotz capvirada qui simbolisa lo demòni).

- Deu medish biais, la flabuta deu pastor, qui pòt simbolisar la cultura ei represa per la Bèstia com un instrument au servici d'ua natura descabestrada. Aqueth instrument que's hica au servici de la bèstia entà veicular la fòrça, lo poder de la natura simbolisat per la Bèstia. En fèit que s'ageish bessè de la famosa Flabuta de Pan.

N'ei pas mei l'òmi qui engalina los animaüs (cf. en India los faquirs qui enlobatan las sèrps, o Orfea dab sa lira) mes la Bèstia qui medusa au sens pròpi lo gardian : *"que me revechinavo li nèr"*.

II) Las tentativas de Jacme Roubaud de s'emparar suu reau

N'arriba pas a compréner çò que ved. Aquò despasa las soas estructuras mentaus. Alavetz que's cerca amiras. E lo biais mièlher ei de comparar çò que ved dab çò que coneish. Qu'explica que lo tèxt sia conhit de comparasons e de metafòras :

"coume l'aigo di gaudre de la moutagno s'escoulo dins lou Rose e se ié found."(l.2)

"e acò fourmavo à l'entour de la Bèstio un grouïn grumejant e sour". (l.4)

"tau que lis eissame dis abiho" (l.6)

"semblavo un eiròu immense" (l.15)

"coume à cop de fouit" (l.22)

"un estrumen coume aquèu que se servon li cabraire" (l.28)

"coume lou cavalié"(l.38)

De mei tots los sens son mobilisats entà acreditar çò que ved. Que's vòu persuadir que n'ei pas hòu :

- Veguère (l.1, 15, 25)

- Sentiéu (l.11)

- Entre-ausiguère (l. 30)

III) La bèstia = Pan : l'incarnacion deu poder inmaserable de la natura

Entà balhar ua idea d'aquera fòrça, los "biòu" agregats son comparats a l'aiga, ua de las fòrças mei granas de la natura : *"coume l'aigo di gaudre (l.2)*. Enquèra mei : qu'ei la forma mei espantosa de l'aiga, de la mar, qui ei descrivuda: lo Maèltrom qui engoliva los navius (cf. Alan Poe) : *"E lou roun, que mai s'alargavo, e acò fourmavo à l'entour de la Bèstio un grouïn grumejant e sour".(l.5)*

La bèstia amuisha lo son poder tanben quan arriba de har préner a tropèths de taures mesclats la forma d'un cèrcle, qui ei lo simbèu de la perfeccion.

La Bèstia n'a pas besonh tanpòc instruments entà agir suus èstes au contre deus òmis : la volontat sufeish : *"rèn qu'emé soun poudé"(l.10)*.

Qu'ageish a distància : *"emé sa voulouta, dóu plus liuen"(l.11)*, *emé de sigau viéu (l.20)*, *"en brassejant"(l.21)*.

Aprestat per Felip BIU

Lo gojat de noveme
de Bernat Manciet

Un dimenge vèspre, qu'èri damorat tot sol au Barralh, e qu'espièi au cabinet deus posons. Se tinèn sus las pòsts, dens los caishòts d'acajó, dens los secrets de las tirketes e de las pòrtas. N'i avè tota ua seguida de bocaus e de fioolics, e que sabi ont èran las receptas deu poson e deu contrapason. Qu'emplivan las marjas deus grans libis deu Thore e deu Candolle, la vielha cosia las i avè escriutas dab tinta-hiu.

Lo maquinairè rentrè dens la cramba en aqueth moment. Lavetz, shens d'arren díder, que li aufrii un gran veire d'aiga emposada, e qu'estoi lo permèr a búver. Sa man treblè, mès que bevó eth tanben. A mesura que lo poson hadè efèct, qu'avom páur, e que ns'espièm, e lo nòste hasti l'un de l'aut que lo descobrim. E quan li aufrii lo contrapason, quan l'avoï pres au mon torn, que nse divom ajacar en travèrs deu leit, lo deu gojat de noveme, e las sofranças, las alucinacions, las colors qui nes apareishèn, esclatantas, nes hadèn enqüèra mèi páur, e que nse tenèm per la man, nse sarràvam los dits, los uelhs barrats, lo còr pèc e hòu. Aquera doçor de nes hastiar nes convinó.

Que sagèm tot lo vèspre d'auts posons e contrapasons, dinc a que ns'adromim pròche e pròche, dab mau de cap e d'estomac. Mès jo, dens nòste dròmer, escotavi çò que didè lo maquinairè.

Parlava deu son amic qui vineré pas mèi. E aquò que me deishudè de mèi gran nharra enqüèra.

· -" Te damorará pas mèi de poson, a fòrça, ce me dishó lo maquinairè un desser.

- Çò que't pòt har ? E qu'èm lèu, totun, a la fin deu Barralh. "

Tot ser o quasi, adara, que hadèm aus posons, e a atèner lo mèi tard possible entà préner lo poson contra.

· " Tu, pòts atèner un chic ?

- Sèi pas, e'm pensi que òc. " Un dimenge vèspre, qu'èri damorat tot sol au Barralh, e qu'espièi au cabinet deus posons. Se tinèn sus las pòsts, dens los caishòts d'acajó, dens los secrets de las tirketes e de las pòrtas. N'i avè tota ua seguida de bocaus e de fioolics, e que sabi ont èran las receptas deu poson e deu contrapason.

Qu'emplivan las marjas deus grans libis deu Thore e deu Candolle, la vielha cosia las i avè escriutas dab tinta-hiu.

Lo maquinairè rentrè dens la cramba en aqueth moment. Lavetz, shens d'arren díder, que li aufrii un gran veire d'aiga emposada, e qu'estoi lo permèr a búver. Sa man treblè, mès que bevó eth tanben. A mesura que lo poson hadè efèct, qu'avom páur, e que ns'espièm, e lo nòste hasti l'un de l'aut que lo descobrim. E quan li aufrii lo contrapason, quan l'avoï pres au mon torn, que nse divom ajacar en travèrs deu leit, lo deu gojat de noveme, e las sofranças, las alucinacions, las colors qui nes apareishèn, esclatantas, nes hadèn enqüèra mèi páur, e que nse tenèm per la man, nse sarràvam los dits, los uelhs barrats, lo còr pèc e hòu. Aquera doçor de nes hastiar nes convinó.

Que sagèm tot lo vèspre d'auts posons e contrapasons, dinc a que ns'adromim pròche e pròche, dab mau de cap e d'estomac. Mès jo, dens nòste dròmer, escotavi çò que didè lo maquinairè.

Parlava deu son amic qui vineré pas mèi. E aquò que me deishudè de mèi gran nharra enqüèra.

· -" Te damorará pas mèi de poson, a fòrça, ce me dishó lo maquinairè un desser.

- Çò que't pòt har ? E qu'èm lèu, totun, a la fin deu Barralh. "

Tot ser o quasi, adara, que hadèm aus posons, e a atèner lo mèi tard possible entà préner lo poson contra.

· " Tu, pòts atèner un chic ?

- Sèi pas, e'm pensi que òc. "

La mòrt nes vinè ua causa ordinària.

La mòrt nes vinè ua causa ordinària.

In *Lo gojat de noveme*, Reclams, 1995

Questions per un comentari de tèxt : " Lo gojat de noveme "

- 1) Essajatz d'amuishar que l'escèna a la quau assistim s'aparenta a un rituaiu religiós. Lo quau ? A qué se ved ?
- 2) Au par d'aqueth rituaiu que i a totun ua grana diferéncia. La quau ?
- 3) Com dens religions paganas, aqueth rituaiu balha la possibilitat de qué ?
- 4) Bernat, lo narrator sap que va morir. Per quina rason pren lo poson e lo contraposen ?
- 5) Que'u balha tanben ua impression de libertat. Perqué ?
- 6) Analisatz la relacion entre los dus personatges.

Aqueste roman de Bernat Manciet a per cadre las Lanas. Lo narrator, Bernat, conta la fin de la soa familha, autescòps rica, obligada de véner la propietat e la maison. Ad aquesta descaduda correspon la pròpria fin deu narrator puishque lo recit s'acaba dab la soa mort. Lo gojat de noveme qui balha lo títol au roman ei un gojat drin misteriós qui tornava dens aquesta familha cada an au mes de noveme per quauques dias. Lo narrator, aus presas dab la mort qui l'argüeita, que n'ei com obsadat.

Lo noste passatge ei situat de cap a la fin deu libe. Bernat déjà plan malaud, a encontrat dens los bòscs un joen maquinaire qui tribalha a copar husta. Que son vienguts amics...

I) Un Rituaiu religiós

Çò qui poderé aparéisher a purmèra vista com la maishanta abitud de dus joens drogats s'aparenta meilèu a un vertadèr rituaiu religiós. De hèit lo prumèr còp que Bernat pren lo poson ei un dimenge, lo dia de la setmana qui dens la tradicion crestiana ei dedicat a l'adoracion de Diu. De mei, los fioics de poson son sarrats dens un cabinet clavat qui n'ei pas shens raperar lo tabernacle de la glèisa on son estruçats las ostias e lo cibòri. Lo caractèr misteriós ei joslinhat : s'i parla de " secrets ". E de hèit lo tabernacle ei l'endret mei sent de la glèisa. Dens la medisha dralha, los libes deu Thore e deu Candolle (qui pòrtan lo nom de dus botanistas landés) serén com la Bíblia d'ua religion pagana. Com sovent dens las religions paganas las hemnas possedeishen un poder deus grans (cf. las vestalas a Roma) : qu'ei la vielha cosia qui escrivó era medisha las receptas d'emplec deus posons e contraposen.

Quan los dus joens beven l'aiga emposoada, que diserén qu'assistim a ua comunion. Mès au lòc de béver la sang deu Crist qui pòrta la vita, que beven la mort. Que's pòt parlar d'ua vertadèra comunion puishque los dus òmis que's honen dens un medish deliri (" que nes tenèm per la man, nse sarràvam los dit " " dens nòste dromèr "). Enquèra un còp, com dens religions paganas, lo rituaiu permet aus qui'u pratican d'accedir a percepcions navèras, un monde navèth (" las alucinacions, las colors qui nes apareishèn "), paraulas qui n'existeishen pas (" parlava deu son amic qui vineré pas mei ").

II) La volontat de maserar la mort

Aqueth rituaiu ei tanben ua acèsia au sens prumèr, qu'ei a díser un exercici d'entraînement deu còs. Bernat lo narrator ei malaud e que sap que va morir. Atau, la presa se poson e de contraposen s'impansa com lo mejan de maserar la mort, d'aprene a morir : " La mort nes vinè ua causa ordinària ".

De mei n'a pas nada presa sus la soa malaudia. Ne i pòt pas arren ; mentre qu'ei completament mèste deus posons. Que's pòt har morir a tot moment o decidir de viver.

III) Ua omosexualitat en filigrana

Que podem tanben véder dens l'espectacle de la comunion, a tots los sens deu tèrmi, d'aquestes dus gojats, l'evocacion discrèta d'ua omosexualitat esconduda. E de hèit que s'uneishen sus un lheit dens un medish desvari qui's pòt aparentar a l'estàsia amorosa.

Aquò explicaré lo gelosèr (" que me deishudè de mei gran nharra enqüèra ") deu narrator quan cred entèner lo maquinaire parlar deu son amic (" parlava deu son amic qui vineré pas mèi ").

Conclusion :

Aqueste passatge, d'ua grana riquesa literària, mes tanben a l'atmosphèra pesuga on la mort sembla esperar la soa òra, ei un bon exemple de l'ambient qui regna dens lo roman de Bernat Manciet. Lo legedor, gahat, non pòt pas qu'acompanhar los personatges dens la loa descaduda dinc a l'ultima fin.

Aprestat per Felip BIU

Lo hòu de la hargà de Pèir Bec

Un còp de huec que restronic, sec e brèu dens la nuèit lucida de deceme. Quauques cans que'u responòn dens lo luenh, mès la nèu e la solitud qu'eran talas que deguns n'entenoc pas arren. Un segon còp de huec qu'esquishèc un drin mes de silenci, mès la nueit qu'estoc consenta e adarron qu'estoc ua grana calma d'abans lo món, ua calma blanca e desolada on los òmes non pòden pas mes comprénguer. Un hum, au luenh, ja pujava deus ostaus cauds on la vita qu'a encara un bricalh de sens, un hum qui la lua hreda e muishava deu dit, dens un gèste d'ultima desolacion. Un darrèr còp de huec, tau com un rit d'ara en abans aquesit : los cans que's carèn, aqueste còp, e dus grans crits, au medish temps, qu'acusèn lo silenci l'un, clar coma la torrada nueitau, eishasclat de rauja contenguda, l'aute long coma ua planhença sebelida devath la nèu, amarejanta e acusaira : - Ah ! aqueste còp, qu'a avut son compte !

- Ah ! mon Diu, mon Diu ! Perqué donc m'avètz tuat ?

Au tresau còp de huec, lo dròlle qu'èra mòrt, sens agonia, sens díser guaireben arren sonqu'aquesta interrogacion de desesperança, qui adreçava a un aute òme benlhèu, qui tenguèva un fusilh, mès tanben a l'immensitat deus èstes e de las causas. Apuish lo son còs que caigoc sus la terrassa, dab un brut floish, dens la nèu lorda qui començava de hóner. Sol, lo cap que s'eslurrèc sus ua nèu mes fresca e la sua cara qu'estoc tot sobte enbaranada de blancor, ua cara de mainatge, canda e saunejaira, dab ua longa espiada blava qui's subervivèva. Qu'èra vestit leugèrament, a maugrat de la hred, lo còth largament aubèrt e lo peu blond esparricat sus las lausas. Guaireben ua mainada. L'òme alavetz que's clinèc e que prengoc páur. Tota colèra que s'èra esvanida e que's botèc a tremolar com ua huelha. Qué s'èra donc escadut ? S'èra eth, de vertat, qui avèva tirat adara ? Non sabèva pas mes e lo son còr que patacava. Que s'aprechèc deu còs encara caud e que l'observèc de mes pròche. Un rai de lua que hiquèc ua beluga hueitiva dens l'acèr de sa carabina, qui tenguèva encara de sa man esquèrra. Que caigoc ajolhat au ras deu còs ; que gahèc dab las mans la cara de l'adolescent, dens un gèste long de tendressa. Apuish que'u levèc lo cap, que's quitèc la vèsta e, dab precaucions infinitas, que l'en hascoc un cabeçau, entà que non repause pas mes sus la lausa dura, dens la nèu grisassa qui honèva devath aquesta darrèra calor. Ua mena d'extasi que guadagnava l'òme, davant la pregonor de la mòrt e de la nueit. Mès, tot d'un còp, ua autò que passèc sus la carrèra desèrta, e sos dus fars qu'estón com un còp de flinga dens lo silenci. Lo mainat mòrt que l'apareishoc alavetz dens tot son desvari dus pòts blanquioses, la beròia espiada a jamès perduda dens dus uelhs trevirats, e un trauc granàs, aqui, qui badava a la plaça deu còr...

In *Contes de l'Unic*, PER NOSTE, 1977

Questions per un comentari compausat

- 1) Dens lo tèxt se tròba l'oposicion entre lo brut e lo silenci : essajatz de trobar tres contrastes mei.
- 2) Qué poderèn solinhar aqueths contrastes ?
- 3) Qué vòu díser l'adjectiu "lucida" ?
- 4) Quau efect d'estille ei creat per l'associacion au mot "nueit" ?
- 5) Que's ditz tanben que la nueit ei consenta ; quau ei lo ròtle de la nueit dens lo crimi ?
- 6) Essajatz de relhevar elements qui's pòden trobar tanben dens ua tragedia classica.

Aquesta istòria ei tirada deu recuelh *Contes de l'Unic*. Que i aprenem perqué un òmi passa los sons dias a trucar sus un enclumi com un hòu. Qu'avè crompat l'ostau d'un haure qui èra cadut malaut. Ua nueit, lo hilh d'aqueth haure tornè dens la harg, e se hasó tuar per lo proprietari navèth qui l'avèva lhèu pres per un raubaire. Despuish aqueth dia, com per espiar lo son crimi, non hè pas que trucar com un haure sus lo vielh enclumi deu pair deu mort. Aqueth extrèit raconta l'episòdi tragic de la mort deu joen. Que vederam que lo raconte ei tot en contraste e que s'aparenta sovent a ua vertadèra tragedia classica.

I) Un raconte tot en contrastes

Lo raconte eth medish comença " in medias res ", qu'ei a díser qu'èm, tre la debuta, dens l'accion. De tira , lo raconte ei plaçat devath lo signe deu contraste, de l'oposicion : dens la prumèra frasa, lo silenci de la nueit ei esquiçat per un còp de huec. Aquesta oposicion entre lo brut e lo silenci se persegueish d'aulhors dens la seguida deu tèxte : los cans tanben brisan lo silenci e la solitud (1.3) en lairant dens la nueit. Apuish, que son dus autes còps de huec qui retroneishen, puish dus crit, tornar, abans que s'installe definitivament lo silenci, a la mort deu joen. Se i a ua oposicion entre brut e silenci, lo constraste s'exprimeish tanben entre la violéncia e la patz (1.5, 6, 7), lo hred (la nèu) e la calor (los ostaus cauds, lo còs encara caud), la poesia (rai de lua) e la realitat (l'acèr de la carabina). Tots aqueths contraste contribueishen a joslinhar lo passatge de la vita a la mort, duas nocions antinomicas.

II) Preséncia deus elements naturaus

Se lo murtre se passa dens un lòc estremat e solitari, que sembla totun que i aja testimònis : en efèit, los elements, qui podem qualificar de naturaus, semblan personificats : la nuèit per exemple ei " lucida ", çò qui pòt voler díser " luminosa " (pr'amor de la lua e de la nèu) mes tanben aver lo sens qui s'aplica aus òmis " qui ved clar ". Que s'oposaré donc a l'actitud de l'òmi avuglat per la rauja. Lo dobte n'ei pas mei permés dab l'adjectiu " consenta ". Quauquarren dens aqueth crimi seré donc ligat a la fatalitat e volut per lo destin puishque los elements naturaus lo " cobreishen " (la nèu tanben amorteish los bruts). Qu'èm quasi dens ua tragedia classica ont los personnatges non pòden pas escapar a la loa destinada. (lo murtrièr non pòt pas lutar contra la soa holia).

III) Un joen sacrificat

Com dens ua tragedia classica, los actes qui poderén trucar lo public, non son pas amuishats, mes solament suggerits : qu'ei atau que non vedem pas lo murtre, que l'entenem sonque. Com l'avem dejà dit, lo murtre semblava inevitable tant tot se liga entà'u facilitar. Arrés non pòt pas escapar au destin. Com ac ditz l'autor, que son tres còps de huec qui son tirats, dab la simbolica qu'aquò suspausa. De hèit, lo murtre s'aparenta quasi a un sacrifici ("*com un rit d'ara en abans aquesit*"). Que pensam de tira au " Sacrifici d'Ifigenia " qui inspirè mantuas tragedias. Aquò, d'autant mei que lo joen se sembla a ua gojata : "*guaireben ua mainada*". Com dens ua tragedia, l'estille e lo vocabulari son recercats. Tanben dens ua tragedia, los personatges son de la hauta societat. Adonc, mei luenh dens lo tèxt lo pair deu gojat èra comparat au diu grec Efaïstòs. Donc la victima ei quasi un diu tanben.

Conclusion :

En aqueth tèxt hèra ric, Pèir Bec, nos prepausa un espiar sus la mort, tractat a la maniera deus tragics. Que se i revèla a còps poetica e romantica, mes en definitiva que nos apareish dens tota son orror, hreda e lèda.

Aprestat per Felip BIU

La Bèstio dóu Vacarés J. D' ARBAUD

- *Noun siéu pas un demòni e pamens, ome, te porte esfrai e tu me fas sus lou front e sus li bano l'escounjuracioun di crestian. Alor, de-que me coursejes, de-que m'acasses, mounta sus toun cavalot e brandussant ta ligoussou di tres poucho ? Digo, de-que me coursejes e iéu, de-qu'es que t'ai fa ? Aquest terraire isto lou darrié que i'ague trouva un pau de pas e aquelo vastour sacrado ounte me coungoustave, antan, d'estrena moun vanc nouvelàri, quand segnourejave, baile dóu silenci emai dis ouro, baile d'aquéu canta que, sèns comte, vers lis estello, dóu bestioulun de la plano, mounto, respond e s'esperlongo dins li gourg de l'immenseta. Eici, au mitan di fangasso salancousou recoupado de sablas emai d'estang, en escoutant brama ti biòu e quila ti grignoun sóuvage, en regardant, de-jour, d'acatoun, sus lou caud de la sansouiro, oundeja lou vèu dóu mirage, en regardant, de-niue, dansa sus l'aigo de la mar la luno esbarluganto e nuso, ai couneigu proun tèms ço que, pèr iéu, se pòu dire lou bonur. O , lou bonur. De-que me regardes ansin emé d'iue coume de paumo e mai blanc que se, rèn que de me vèire, te falié, sus lou cop, mourri ? Urous, o, lou siéu esta, tant escranca qu'aro vèngue emai rampous e despoudera, sus aquesto terro esterlo, que me porjo tout-bèu-just lou necite pèr manteni mi carnasso, mai que m'alargo soun soufle fèr, que sènso, poudriéu pas viéure e que, pèr lou béure, ai quita li pradarié douço e li jardin de flour e li plajo acalourido ounte niuech e jour, la mar souspiro e regounflo coume un pitrau de jouvènto que s'aubouro e que s'endor. Paure ome. E veici que, fai de jour, barbelant, tu me couches e me coursejes, tu t'arnejes pèr me bousca e, abrama, me secutes coume se fuguèsse uno bèstio fèro que, pèr caturo, mesquino, la voudriés sagata. Anen, moun repaus e mon paure bonur an-ti pres fin, sufis qu'un ome, à-niue, me regarde fàci à fàci ? Digo, anen. De-que me vos, tu ?*

Lo tèxte qui vam explicar qu'èi un tèxte tirat de La Bèstio Dou Vacarés, escrit per J. D'Arbaud. Qu'ei vadut en 1874 en Provence. Que sostien l'accion deus poètas deu Felibritge a l'entorn de Mistral. Que's moreish en 1950. La Bèstio Dou Vacarés qu'estó escrit en 1926. Lo passatge que tracta deu purmèr encontre enter la bèstia e Jaume Roubaud, gardian de la manada de bues sauvatges. La bèstia que s'adresa directament a l'òmi ací. Las soas paraulas qu'amuishan totas las ambigüitats presentas lo long deu libe : ambigüitats dens las relacions enter l'òmi e la bèstia e ambigüitats dens la descripcion de la natura per la bèstia.

* legedura deu tèxte.

I. Relacions Bèstia- Òmi

* sentiment de paur mutuau : òmi que hè lo 'signe de la crotz' : grana importància de la religion dab opausicion crestian/ demòni. Camp lexicau de la paur : 'esfrai', 'iue coume de paumo', ' mai blanc que...mourri'.

* tà caçar la paur, l'òmi que caça la bèstia : camp lexicau de la caça : 'coursejes', 'acasses' : alliteracion en 'c' tà insistir sus la volentat de l'òmi tà trobar la bèstia. Assonança en 'ou' tà balhar enqüèra mei de dinamisme ad aquera caça : 'tu me couches e me coursejes'.

* òmi : capborrut e pacient : 'fai de jour...'. Cf ritme de la frasa : 'tu me couches e me coursejes...secutes' qui amuisha la determinacion de l'òmi. Un òmi espaurit, mes bèstia tanben : cf emplec deus interrogatius : 'de-que' emplegat sheis còps. Bèstia qui sembla estar lo simbèu de l'innocéncia : 'non siéu pas un demòni'. n punts comuns enter la bèstia e l'òmi au nivèu fisic : bèstia 'escranca' e òmi 'anequeli e descara quasi' a la debuta deu libe. Cf correspondéncia de son enter 'demòni' e 'òme' : qui ei donc lo vertadèr demòni : l'òmi o la bèstia ? De mei, òmi sus un 'cavalòt' e que tien ua 'ligoussou de très poucho' : que sembla har un dab lo son chivau e que hè pensar atau a la bèstia era-medisha. n superioritat de la bèstia sus l'òmi : òmi sus un 'cavalòt'. Cf questions de

retorica de la bèstia qui sembla mei sapienta que l'òmi, cf exclamacion ' paure òme'.
* òmi n'ei pas en caça d'un imatge d'eth-medish ? Cf la bèstia qui sap parlar e comptar :
'brandussant ta ligouso di très pouncho'. Òmi n'a pas paur deu son imatge ? Cf uelhs ' coume de
paumo', cf dus protagonistes que s'espian 'fàci à fàci' : l'omi n'ei pas en trin de har 'voyeurisme'
d'eth-medish e donc d'amuishar lo son caractèr narcissic ? De mei, òmi que's passeja dab ua
'ligouso di très pouncho' : armar tà guardar los taures ? objècte fallic ? Òmi n'ei pas atirat
sexualament per la bèstia, donc per son imatge, donc per eth-medish ?

Relacions bèstia-òmi a doble sens tot parièr com la descripcion de la natura.

II. Descripcion de la Natura

* endret que sembla paradisiac ont la bèstia a trobat repaus e 'pas' e 'bonur'. Veneracion d'aquesta
tèrra : 'vastour sacrado'.

* tèrra : lòc tà recuelhé's : importància deu silenci.

* armonia enter aquesta tèrra e la bèstia : cf parallelisme de la construccion de la frasa : ' en
escoutant...en regardant...en regardant...'

* mes, bonur e armonia que semblan acabats : cf exclamacion : 'O, lou bonur' : degrèu e fatalisme
de la bèstia, 'urós, lo siéu esta' : estat de benastre passat dab emplec deu passat compausat.

* endret pas tant idillic qu'aquò fin finala : 'aquest terraire isto lo darrié' : tèrra de la mort, endret qui
sembla a un cemitèri, un segrat : 'vastour sacrado', 'silenci', 'gourg de l'immenseta', 'fangasso
salancouso'. Tèrra a la fin de la soa vita com la bèstia : tèrra 'esterlo'.

* caractèr estranh deu lòc : cf contraste dia-nueit, 'lua esbarluganto', 'estello', 'caud de la sansouiro' -
'gourg de l'immenseta'. De mei, lutz en çò deus romantics : simbèu de la mort.

* endret qui hè paur : cf vocabulari : 'd'acaton', 'oundeja', lua qui 'dansa', 'mirage'.

* lòc ont èm enter paur e benastre, ficcion e realitat, vida e mort.

Tèxte interessant permor purmèr encontre enter bèstia e òmi. Òmi confrontat dab eth-medish, dab
las soas paur e los sons desirs. Tèrra, òmi e bèstia non hè pas sonque un ací. Varat natura-cultura
aisit de pleiar ací.

Aprestat per Cristèla Cambloncq

L'AUBRE VIELH
Marcela Delpastre (1926 - 1998)

*Dempuei que lo tuavan , 'queu país, coma 'na bèstia, dempuei lo temps,
non n'es pas mòrt, polsa d'enguera.*

*Non creba pas, jamai ne'n 'chaba. De denaut se son levats contre se. De per costat lo butissián. Li
an dubrit las venas, que ne'n sagna de tant de segles ; sus terra e dins la mar.*

*que ne'n sagna, diriatz : mas que se'n semena dins las terras au lonh, delai la mar,
que planta sas granas, que s'enraija de còr.*

*'Queu país que laissavan per mòrt, la vespa e las moschas dessús, las romecs e l'ajauc coma 'na
gala dins sa peu,*

*la maison esventrada que fai veire sa chaminada e sas tripas au vent, la cholor de son fems - non !
N'es pas mòrt d'enguera.*

*L'aubre vielh, que diriatz que jamai lai tornarà montar la saba, tament la ruscha es crebada, la
raïç curada de vermes que tomba en pouvera per lo mitan,*

*Jamai, vengut l'estiu, n'aviá balhat tant de fuelhas, ni de flors tan perfumadas,
e nos en sovendrem de sa frucha mai de son ombra.*

*Per lo tuar, 'queu país, tant que parla sa lenga en flors de l'aubre vielh,
non n'es pas naissut lo chaçador.*

Lo tèxte qu'anem explicar es un poèma escrit per M. Delpastre qui es un autor lemosin nascuda en 1926 en Corrèza e qui defunís ujan. A pas jamai laissat son lemosin e a totjorn viscut en paisana sus la terra familiara. A publicat estudis etnologiques, recueils de contes tradicionaus e sovenirs. M. Delpastre es un daus grands poètas d'aqueu segle.

Lo tèxte se titola 'L'Aubre Vielh' e es tirat daus 'Saumes Pagans' editat en 1974. Aqueu tèxte es un laud de la lenga e cultura occitana.

Mai d'un imatge dins lo tèxte :

* Imatge dau ferutge : lo país es comparat a una 'bèstia fera' : importància dau vocabulari aici amb camp lexicau de la mort e progression dins lo vocabulari de mai en mai violent : 'tuar', 'crebar', 'dubrir las venas', 'sagnar'.

* Imatge de l'aubre qui sembla mort : 'la ruscha crebada, la raïç curada de vermes', 'que tomba en pouvera per lo mitan'. Mas, aubre viu enguera : cf imatge de l'aubre a l'estiu clafit de fuelhas e de flors perfumadas, qui dona fruta e ombra, çò que exprima la jòia e l'esper davant lo movement de renascuda qui se fa auei, la vitalitat de la creacion en lenga occitana : 'la lenga en flors de l'aubre vielh'. Aubre : simbeu de la fòrça, de la vida e dau poder. De mai, allusion au fach qu'aqueu aubre se desvelopa en defòra de la França : 'mas que se'n semena ... de còr'.

* Imatge de la maison esventrada amb vocabulari fòrt, violent ; 'tripas au vent'.

* Imatge dau chaçador : l'autor exprima aici la conviccion que tant qu'una comunautat garda la consciéncia de son identitat linguistica e culturala, garda sa vitalitat, las possibilitats de resisténcia a l'alienacion politica e economica, sas reüssidas de desvelopament.

* Allusion a las violéncias fachas au país : aqueu país a coneissut la violéncia de las guerras e de la conquesta. Se lo lemosin, coma d'autras regions d'Occitania, es demorat en defòra de la luta armada au temps de la crotzada daus Albigeses, a coneissut coma tota l'Occitania sas consequéncias : la roina brutala d'una civilisacion, d'una literatura en plen desvelopament. En mai, au segle XVI e XVII, e en 1907, a coneissut la repression de las revòltas contra la misèria, la fiscalitat, las crisis economicas. Sa situacion actuala es tanben la consequéncia d'autras formas de 'violéncias' : la dependéncia politica e economica d'un poder centrau, que l'an menat a un jos-desvelopament e a una baixa demografica.

A coneissut e coneis enguera una 'violéncia' culturala : lo refús de reconéisser son identitat linguistica dins la vida publica, dins l'ensenhament, dins l'accession aus mejans modèrnes de comunicacion de la lenga. De mai, ignorança de l'Istòria e cultura dau país, redusida a un 'folklòre' devalorisat.

Tèxte interessant permor poèma qui exprima una sofrença : dolor davant la descadença dau país tant aimat. Exprima tanben una revòlta contra las violéncias fachas e exprima subretot un refús : lo refús d'acceptar : 'non, n'es pas mòrt, non creba pas...', la conviccion que tant que n'a pas obludat sa lenga, pòt pas crebar. Exprima donc la fe dins la reviscolada.

*D'après correccion Bac-Òc
Aprestat per Cristèla Cambloncq*

Lo gojat de noveme de Bernat Manciet

La vielha goja deu Peiricat e'm voló pas véder. Sabi que volè mau a la nòsta Annà. Mès que sentiva la fin deus Peiricats, que per ad eths los auts Hazàs poscom pas arren, e que damoraré en darrèr. Quan los teits s'estón esbonits arunan, e que s'estón darrocadas las faussas chaminèias, e qu'a la fin finala estón tots mòrts los d'aquí, que sagèn de vénder. Mès podón pas har visitar lo solèr, pr'amor que los escalèrs s'èran poirits, e dens lo correder qu'i damorava sonque, en penent a las patèras lo parsòl de la goja, e, en pindangs dab ua ansa, esbadalhat, la sua vielha sacòta de las vrèspas. Qu'es aquí, au cap de las patèras, que seguì lo Doctor, e, enqüèra mèi au hons, que me merquèi l'escalèr qui se n'anava a l'apartament de la Marià Doloriska. Lo passatge, estret, se semblava en ua sala de venta, dab las taulas, la hont de pèira grana com un autar, los fautulhs de vimi, pro hauts de darrèr avant, entà s'ombrejar au casau. Qu'i hadè hòrt d'escurada. Tot en estiu qu'estóssim, qu'avèn hèit huec dens las chaminèias de las tres salas qui se seguivan. Avitada de quate lampas petròli, la taula s'espampava, tota cargada, com hèn dens nòsta familha, e shens nada flor. Los contravents s'èran damorats aubèrts. Nse seitèm, adara nes gahè lo hred, davant la gran chaminèia, end'atèner nòstes envitaires. Entinom pas a l'estatge de dessus, dens los solèrs que la Polonesa s'èra hèits cambiar en apartaments e n'estó pas aisit pr'amor, ce didèn, que las frinèstas s'aubriavan au ras deus planchats. Mès que'n didèn dehèt, deu Peiricat, e s'i hidavan pas, de véder qu'i hadèn huec tota la nueit au plen de l'estiu. De verai, las longas nueits a ralhar o atèner, dens aquest ostau umide - l'aiga se vedè en bas de las murras - se podèn pas guaire atraversar shens de grans braçats de bòi. Que parlèn, en haut. Lo Doctor pareishó pas i har cas. Merquèi un portrèit dont avèn tirat de quauque abat deu Tèrç, e me dishó que, Diu en sii mercejat, podè pas estar un de nòsta familha. Ac sabèn digun, com aqueth quadre èra vinut ací. Mès desempús bèra pausa que s'i acussavan au Peiricat los erteratges, e los cabinets petavan de linçòus. Quan n'estó hart d'atèner, lo Doctor se metó los pès devath la taula, e la vielha e'ns vinó servir. Que s'i hadè, a pas me véder. De tot lo sopar, de tots los nau plats, s'entinó pas arren dens l'ostau, pas mèi plancha qui nhiga, que pas, ni coçon. Las permèras blaçaduras de pluja lusiren a las vitras. Qu'èra lo temps deu hen, e qu'entinom vaillets, dahòra, e quauque d'un dens la part de darrèr, qui galopavan. Volèn, e'm pensi, rentrer lo hen a la lutz de la lua, qu'espriavam passar entre los crums pècs e hòus. Entre lo Doctor e jo, un silenci monsorre. Minjàvam, e eslunhàvam de la man, atau, la vielha qui nes serviva lèbe e becada - sentivan au heruïsh sus de grans plats de faiança espessa, o d'estanh. Hadó un signe au Doctor, qui responó auta causa : 'Se lo ton mèste èra aquí, nes aurés pas servits dab aqueth chinhon atau calicotat.' Lo vent aurèn dit qu'en.hlava...Hadè doç.

Lo tèxte qui vam explicar qu'ei tirat deu Gojat de Noveme de B. Manciet. Lo passatge que's tròba a la debuta deu libe. Lo libe que conta l'istòria de Bernat, un lanés qui ved la fin de la soa familha e deu son parçan. Dus tèmas màgers dens aqueth passatge :

* relacions enter membres d'ua medisha familha : los Hazàs e los Peiricats.

* roiena d'ua familha.

I. Relacions enter membres d'ua medisha familha.

- Bernat estremat : L.1, L.34.
- Annà mesprezada per la goja deu Peiricat.
- Antagonisme enter membres de la familha mercat per la conjonccion 'mès' L.2, opausicion dens lo repèish L.41 : goja deu Peiricat estremada peu doctor L.41-42-44-45 ; Maria Doloriska estremada tanben : cf endret on viu 'enqüèra mei au hons', indiferéncia deus autes de cap ad era : L.27. De mei, n'ei pas convidada au repèish.

II. Fin d'ua familha.

- Descripcion de la maison : camp lexicau de la mort : 'fin', 'arren', 'damoraré en darrèr', 'tots mòrts' ; camp lexicau de la destruccion : 'esbonits', 'darrocadas', 'poirits'.
- Tot lo monde que huejen la maison, quitament los cuçons.
- importància deus elements naturaus : metafòra de la blaçadura tà caracterisar la ploja : aiga com gotas de sang, redundància : 'crums pès e hòus' : apocalipse pas luenh.
- Mort qui amanta completament la maison : fin d'ua maison qui mia a la fin d'ua familha e a la fin d'un parçan puishqu'arrens non vòu crompar la maison.
- Tèma de l'immobilitat : anafòra deu vèrbe 'damorar'.
- Imatge deu horat negre : sac 'esbadalhat', contravents 'aubèrts', 'cabinets qui petavan de linçòus'.
- Repèish : nat brut, nada vita : los 'nau plats' que hèn pensar au calvaire deu Crist, a las nau estacions abans la crucificcion deu Crist. Riquèr de la taula tà ahortir lo praubèr d'ara.
- Opausicion calor-hred, personificacion de l'ostau qui sud permor de la soa umiditat.
- Vita en dehòra de la maison : vailets qui dentran lo hen, vèrbe 'galopar', lutz de la lua.

Passatge interessant permor de l'ambient qui ei tanben l'ambient deu libe (ambient mortuau, maladiu, de soler). Imatge d'ua familha a la fin de la soa vita : fin d'ua civilisacion, d'un parçan, d'ua cultura.

Aprestat per Cristèla Cambloncq

Epistòla
de Peir de Garròs (1525-1583)

<p><i>Puish doncas que plasut vos a Ritmes en Gascon compausar, De mi vos n'èratz pas estat En vaganau sollicitat A préner la causa damnada De nòsta lenga mespresada : Damnada la podetz enténer, Si degun non la vòu dehéner : Cadun la lèisha e desempara, Tot lo món l'apèra barbara, E qu'es causa mes planhedera, Nosauts medish nos trufam d'era. O praube liatge abusat, Digne d'èster despaïsat, Qui lèishas per ingritud La lenga de la noiritut Per, quan tot seré plan condat, Apréner un lengatge hardat ; E non hès conde de l'ajuda Au païs naturau deguda, Aquò b'es, a plan tot pensar, Son païs mau recompensar. Mès de ma part, jo vs'asseguri, E religiosament vos juri, Que jo scriurèi dam veheméncia, No'm cararèi, n'aurèi paciéncia, Dequia que siam tots acordats E d'ua conspiracion bandats, Per l'onor deu païs sosténguer E per sa dignitat manténguer : Non pas d'espasas agusadas, Ni lanças de sang ahamadas, Òm sap pro que l'arnès lusent Non es de natura plasent, E que'u sabem plan maejar Qui nos ven tarabustejar : Mès au lòc de lanças ponchudas Armen-nos de plumas agudas Per ornar lo Gascon lengatge, Per que òm presique d'atge en atge La gent, la bèra parladora, Com en armas es vencedora.</i></p>	<p><i>Puisqu'il vous a plu De composer des vers en gascon, Vous n'aurez pas été par moi Vainement sollicité D'entreprendre la cause perdue De notre langue dédaignée Vous pouvez la considérer comme condamnée Si personne ne veut la défendre : Chacun l'abandonne ou la maltraite. Tout le monde l'appelle barbare ; Et chose bien plus triste, Nous-mêmes nous moquons d'elle. Oh ! pauvre génération abusée, Digne d'être chassée du pays, Qui abandonnes avec ingratitude La langue de ta nourrice Qui exprime si bien toutes choses Pour apprendre un langage fardé ; Et tu ne tiens compte du secours Que tu dois au pays d'origine Voilà certes, tout bien réfléchi, Qui est mal récompenser son pays, Mais de ma part je vous assure , Et vous jure religieusement, Que j'écrirai avec ardeur, Que je ne me tairai et n'aurai de cesse, Que nous ne soyons tous d'accord Et unis dans une résolution commune Pour soutenir l'honneur du pays Et maintenir sa dignité, Non pas avec des épées aiguisées, Ou des lances de sang avides. On sait assez, que le harnais luisant N'est pas naturellement agréable ; Que cependant nous savons le manier Contre qui vient nous tarabuster ; Mais au lieu de lances pointues, Armons-nous de fines plumes, Pour orner le Gascon langage ; Pour qu'on vante d'âge en âge Les gens et leur belle façon de parler Qui vaincra comme par les armes.</i></p>
---	---

Lo tèxte qu'anem explicar es un poèma escrit per Peir de Garròs. P. de Garròs es un autor gascon naissut a Lectora en Armanhac. Comença sa carriera d'escrivan a Tolosa ont fai estudis de dret. Encontra alai poètas e membres dau Collègi de Retorica. S'installa a Pau e exerça las fonccions d'avocat generau a la cor sobeirana dau Bearn entre 1572 e 1576.

Aqueu poèma es una epistòla en octosillabes amb rimes platas (se seguissen doas a doas : doas masculinas e doas femininas : a-a-b-b).

Lo poèma es un plaide en favor de la lenga gascona e se pòt trenchar en quatre partidas.

I. Introduccion (V1-V4)

Garròs s'adrèça aici a quauqu'un qui li a mandat vèrs gascons. Aquela epistòla sembla èsser dedicada a H.B., benlèu un ancian amic de Garròs a l'universitat de Tolosa, gascon coma eu.

II. Pausicion malaisida de la lenga (V5-V12)

Òm pòt notar l'emplec de vocabulari a sens negatiu : 'damnada' repetat un còp ; aquel mot se tròba en debuta e en fin de vèrs per insistir sus lo malaise que coneis la lenga. Los tèrmes emplegats per Garròs son plan fòrts : 'mespresada' e subretot 'barbara' qui leissa pensar qu'aquela lenga es considerada coma quauqu'arren d'estrangier (en grec, 'barbara' significa 'estrangier'), coma quauqu'arren en defòra dau país, en defòra mesma de çò que pòt èsser uman. Aquela lenga se tròba soleta : veire vocabulari de la soletat : 'leisha' repetat mai luenh (V15), veire abandon de la lenga mercat per l'emplec daus pronomes indefinits 'degun', 'cadun' e l'expression 'tot lo món' qui exprima tanben l'indefinit. Non i a pas degun per deféner la lenga, quitament pas los dau país : ' Nosauts medish nos trufam d'era'. Doas atitudas donc fàcia a la lenga gascona : d'una part, l'indiferéncia e d'autra part, lo trufander.

III. Opinion de Garròs suu pòple (V13-V22)

Garròs merca aici son tristèr amb l'exclamacion 'O praube liatge abusat'. Considera lo pòple coma un traïdor qui merita l'exil : 'digne d'èster despaisat', mas tanben com tròp innocent puei qu'es estat 'abusat'. Aqueu pòple manca de reconeissença : 'que lèishas per ingritud' puei qu'abandona l'occitan, 'la lenga de la noiritud', es a dire la lenga mairala per 'aprèner un lengatge hardat' : amb aquela perifrasi, Garròs presenta lo francés coma una femna qui's deu pintrar per far oblidar sas imperfeccions, qui a mestier d'artificis per enauçar son clarum. Aqueu tèma es corrent ad aqueu periòde : lo retrobam per exemple amb lo poèta tolosenc Godolin au sègle XVII. Aqueu lengatge 'hardat' s'opausa aici au 'país naturau'.

IV. Pausicion ferma de Garròs (V23-V42)

Garròs s'opausa aus qui denigran la lenga amb l'emplec de la conjonccion 'Mès' en debuta de vèrs e amb la repeticion dau pronom personau subjècte 'jo' per insistir. Podem notar una redondància au vèrs 23 : 'Mès de ma part, jo...' La determinacion de Garròs se pòt veire tanben amb lo vocabulari emplegat : vèrbes plen de vigor, plan solemnes : 'assegurar', 'jurar', expression 'dam veheméncia'. Garròs se presenta aici coma un predicador amb l'emplec de l'advèrbe 'religiosament' (V24) e dau verbe 'presique' au vèrs 40. Garròs cred en l'avenidor de la lenga coma lo montra l'emplec dau futur 'scriurèi', 'cararèi', 'aurèi', çò qui dona una nòta d'esper per la lenga. L'objectiu de l'autor es de far viure lo país, lo far retrobar son onor, sa dignitat : 'Per l'onor deu país sosténguer / E per sa dignitat manténguer' : podem remarcar aici la construccion quiasmatica daus dos vèrs per botar en relèu l'importància de la dignitat de la lenga. Lo mejan utilizat per Garròs es las 'plumas agudas' qui s'opausan a las 'lansas pontxudas', las 'espazas aguzadas' e las 'lansas de sang ahamadas'. Las lanças son donc presentadas coma personas qui an fam. Mas, Garròs cred mai au poder de l'escritura per far tornar viure la lenga. Sa cresença es tanben botada en relèu per l'emplec de l'imperatiu au vèrs 38 : 'Armen-nos...' : enquèra una nòta d'esper de la part de Garròs qui vòu far reagir lo pòple. Garròs a una granda idèia de sa lenga a la fin dau tèxte puei que lo gascon es comparat a una persona amb l'emplec de la majúscula : 'lo Gascon lengatge'. De mai, lo mot es plaçat en pausicion d'epitète : lo gascon es presentat com un rei amb aquela pausicion particulara dins lo vèrs e amb l'emplec dau vèrbe 'ornar'. Tot comptat e rebutat, aqueu tèxte es interessant perque es un vertadier manifeste de la lenga occitana. Garròs es un daus prumiers autors occitans a montrar aquela intencion de reabilitar un dialecte meridionau. Aquela intencion serà seguida mai tard per la de Godolin, Bedot o Dastròs, tots tres poètas dau sègle XVII°. Podem tanben comparar aqueu tèxte de Garròs amb La Defense et Illustration de la Langue Française de Du Bellay en 1549. Donar son punt de vista sus lo tèxte de Garròs sus la plaça de l'occitan auei per exemple.

Aprestat per Cristèla Cambloncq

Epitra
Peiròt (1709-1795)

Epitra a ***

Imprimur a ***

*Una Musa del Roerga,
Que tot escàs a vist lo jorn,
Cher***, vos ven faire sa cor :
Al nom de Diu, li siatz pas reguèrgue.
Vos aima tant e mai : pagatz-la de retorn.
Pot pas jamai tarir sus las amistolanças
Que li fasiatz al Segalà,
Quand en public, malgré vòstras instàncias,
Escassament voliá parlar.
Vos recordatz ben pro qu'alara èra estordida,
Sota, innocenta e tament timida
Qu'al mendre bruch, s'embaurava d'abòrd.
Mès cèrtas uei, be s'es plan degordida.
Anatz jutjar se cal que siá ardida.
Vòl, a tot pèrdre, (aiçò trobaretz fòrt),
Vòl, als èls del public, espondir sa rimalha,
Qu'aici siá dich, n'es que de rafatalha.
E cependent, lo monde n'es curiós :
Aquò la flata, aquò fa que trabalha
Sus de subjèctes de paura aumalha
Enfin, coma jamai, non fa res de seriós.
A tan de gents qu'aiman quicòm de dròlle
Cal tan sovent que'u balhe per escrich
Que la pigra me ten de dich
Qu'es abenada d'aquel ròtle.
Encara n'i sètz pas : mescla dins son perpaus
Que vos podètz, Monsiur, percurar son repaus
En jetant sa vermina au mòtle.
N'a pas tròp mal guinhat, car, per aquel estèc,
Vos fariá ben la barba al pus abile Grèc.
Tot aquò qu'emprimatz se legis sens lunetas
S'enten, quand las uèchas son nètas.
De quauque biais 'u sabetz aplechar
Que sembla fach per agachar.
Mès s'agís pas d'aquò : s'agís, quand auretz lèser,
De li me faire aquel trabal :
Seriá per ela un tal regal
Que se'n conflarà coma un rese.
Mès me diretz (que m'es avis que'u véser) :
'Aquila Musa es un original :
De baugièira, cal que siá plena
Per ausar mostrar son bèl nas.
Amai qu'es de ta bona mena !
Son recul non es qu'un fatràs
D'un traça de jargon pastràs
Que de legir val pas la pena.
Per ieu, non vòle pas estralhar mon mestièr :
Aquò seriá degalhar de papièr
Que d'emprimar los produits de sa vena.
Un tal escrich non serviria
Que per plegar de pebre o fretar la padena.
E sabetz puèi qu'arribaria ?
D'ela e d'ieu tot se trufaria'.
Ieu pense coma vos : ma Musa es un pauc fada,
E sus sas pretencions l'ai sovent brabejada :*

Epître a ***

Imprimeur à ***

*Une Muse du Rouèrgue
Qui a à peine vu le jour
Cher***, vient vous faire la cour :
Au nom de Dieu, ne soyez pas renfrogné avec elle
Elle vous aime tant et plus : payez-la en retour.
Elle ne peut jamais se tarir sur les prevenances
Que vous lui avez montrées au Segala
Quand, en public, malgré vos prières,
Chichement, elle voulait parler.
Vous vous rappelez bien qu'alors, elle était étourdie
Sotte, innocente et tellement timide
Qu'au moindre bruit, elle s'effarouchait d'abord.
Mais certes aujourd'hui, comme elle s'est bien dégourdie.
Vous allez juger s'il faut qu'elle soit hardie.
Elle veut, à tout perdre, (vous trouverez cela fort),
Elle veut, aux yeux du public, exposer sa rime,
Qui, que cela soit dit ici, n'est que racaille.
Et cependant, les gens sont curieux.
Cela la flatte, cela fait qu'elle travaille
Sur des sujets de pauvre importance.
Enfin, comme toujours, elle ne fait rien de sérieux.
Il y a tant de gens qui aiment ce qui est drôle,
Il faut si souvent qu'elle le donne par écrit
Que la paresseuse ne cesse de me dire
Qu'elle est épuisée du rôle qu'elle tient.
Vous n'y êtes pas encore : elle mêle dans son propos
Que vous pouvez, Monsieur, lui procurer du repos
En jetant sa vermine au moule.
Elle n'a pas trop manqué son objectif, car, par ce moyen,
Elle vous ferait bien la barbe au plus habile Grec.
Tout ce que vous imprimez se lit sans lunettes
On s'entend, quand les pupilles sont propres.
Quel que soit le moyen utilisé, vous savez le façonner
Pour que cela soit fait pour être regardé.
Mais, il ne s'agit pas de cela : il s'agit quand vous aurez loisir
De lui faire ce travail pour moi.
Ce serait pour elle un tel régala
Qu'elle se gonflerait comme une tique.
Mais, vous me direz (je le vois déjà) :
'Cette muse est une originale :
Il faut qu'elle soit bien folle
Pour oser montrer son beau nez
Quoiqu'elle soit bien menée par toi !
Son recueil n'est qu'un haillon,
La marque d'un jargon de berger
Qu'il ne vaut pas la peine de lire.
Pour ma part, je ne veux pas gâter mon métier :
Ce serait gaspiller du papier
Que d'imprimer les produits de sa veine.
Un tel écrit ne servirait
Qu'à envelopper du poivre ou frotter la poêle.
Savez-vous ensuite ce qui arriverait ?
Tout le monde se moquerait d'elle et de moi.'
Je pense comme vous : ma Muse est un peu fée,
Et je l'ai souvent prévenue :*

<p><i>Mès n'avança pas res : m'escota e puèi se'n ritz. Per sa responsa, ausètz çò que me ditz : 'Se se trufan, que se trufen ! Se me bufan, que me bufen ! Me'n chaute pas : los mete a faire pis : Se son trufats de tant d'autres Que valián ben mai que nautres !' Es plan vertat, mon cher, e vos ne convendretz A tot autor uei vòl cercar querèla La filosofia nobèla, Al sabent coma al mal-après : Siá profana o sacrat, aquò n'i fa pas ren : Tot es subjèct a sa rason cruèla. Me trompe, per aquò, cresi que jusc'aici Son fuet n'a pas clapat sul Gascon Godolin Saique mercés a son lengatge : L'orgul filosofal ne mespresa l'usatge. Estèbe, pastre del Segalà.</i></p>	<p><i>Mais, cela n'avance à rien : elle m'écoute et puis elle en rit : Pour réponse écoutez ce qu'elle me dit 'S'ils s'en moquent, qu'ils s'en moquent ! S'ils me méprisent, qu'ils me méprisent ! Cela ne m'échaude pas : je les pousse à faire pire : Ils se sont moqués de tant d'autres Qui valaient bien mieux que nous !' C'est bien vrai, mon cher, et vous en conviendrez Elle veut aujourd'hui chercher querelle à tout auteur La nouvelle philosophie, Au savant, comme au malappris : Qu'il soit profane ou sacré, cela n'y fait rien. Tout est sujet à sa cruelle raison. Si je ne me trompe, pour cela, je crois que jusqu'ici Son fouet n'a pas claqué sur le Gascon Godolin, Sans doute grâce à son langage : L'orgueil philosophal en méprise l'usage. Estèbe, berger du Segala.</i></p>
---	--

Lo tèxte qu'anem explicar es escrit per Claude Peyrot, un autor dau sègle XVIII, originari de Milhau, dins lo Roèrgue. Pòt èsser considerat coma lo quite modèl de l'escriban d'òc per lo quau l'escritura es la frucha d'un retorn, tardiù, mas pregond, a la lenga mainadèra plan cubèrta de cultura francesa. A fach estudis de drech a Tolosa, puèi entra au seminari e deven prestre a 29 ans. Quand torna dins lo Roèrgue en 1748, comença una òbra occitana qui deven vertadèrament publica en 1774, amb la publicacion de Poésies diverses, patoises et françaises. Es conegut tanben per sas Quatre Sasons e Les Géorgiques Patoises (1781). L'epitira 'quela es tirada de Poésies Diverses, Patoises et Françaises, e mai en particular dau Recul de Poesias Roergassas. S'adrèça a un imprimaire dont sabem pas lo nom. L'epitira es escrivuda per lo pastre Estèbe qui ven dau Segalà (platèu dau Sud-Oest dau Massiu Centrau, país dau sègle). Lo pastre Estèbe presenta sa musa 'patesa'.

I. Musa presentada coma sens experiéncia (V1-V12)

Lo tèxte comença per una presentacion dau luòc que definís la musa : 'una musa del Roèrgue', çò que correspon au departament de l'Aveiron. La musa es donc prumièr presentada au nivèu geografic, puèi lo pastre presenta son caractèr. La musa es d'abòrd sens experiéncia coma o montra la locucion adverbiala 'tot escàs' (V2) que tornam trobar au vèrs 9 : 'escassament'. Es presentada d'un biais negatiu : es 'estordida' (V10), 'sòta, innocenta e tament timida' (V11). Se presenta com quauqu'un en cèrca d'un public d'importància (V3) : 'Cher***, vos ven faire sa cor'. Lo pastre la considera tanben coma vergonhosa amb los adjectius depreciatius botats en relèu amb l'emplec de l'advèrbe d'insisténcia 'tament' (V11). Lo pastre prega aici l'imprimaire d'ajudar sa musa en far referéncia a Diu : 'Al nom de Diu' (V4) e amb l'emplec daus imperatius : 'Li siatz pas pas reguèrgue' (V4), 'pagatz-la de retorn' (V5). Fin finala, la musa es tanben vista per lo pastre coma una espauruga : 'Qu'al mendre bruch, s'embaurava d'abòrd' (V12).

II. Musa presentada amb mai d'assegurança (V13-38)

Lo pastre fai un portrèit d'una musa de mai en mai segura d'ela perque es encoratjada per las 'amistolanças' (V6) de l'imprimaire. Atau, la musa es 'desgordida' (V13) e 'ardida' (V14), adjectius qui s'opausan aus adjectius daus vèrs precedents. L'evolucion dins lo caractèr de la musa se pòt veire tanben amb l'opausicion entre los advèrbes de temps : 'alara' (V10) e 'uei' (V13). Ara, la musa sap çò que vòu com o montra lo vèrbe 'voler' repetat un còp (V15-16) e botat en debuta de vèrs. Tanben, lo pastre es deferent chap a l'imprimaire perque vòu que sa musa siá reconeissuda. Lo pastre utiliza donc tèrmes coma 'Monsur' (V27) qui es botat en valor per sa plaça a la cesura dau vèrs. Lo respèct es tanben present amb la majúscula e lo pronom personau 'vos'. Lo

pastre fai la cor a l'imprimaire per lo convéncer d'imprimir l'òbra de la musa. Considera que lo tribalh de l'imprimaire es de bon legir (V31). L'imprimaire es comparat un pauc a un esculptor ' 'u sabetz aplechar' (V33) e son tribalh es coma una òbra d'art (V34). Podem notar tanben l'importància dau burlesc (burlesc : parlar d'un subjècte nòble en tèrmes bas o lo contra) qui es fòrça present per presentar la musa : V30 : 'Vos fariá ben la barba al pus abile Grèc' V38 : 'Que se'n conflarà coma un rese' e per presentar l'imprimaire tanben : V31-32 : 'Tot aquò qu'emprimatz se legís sens lunetas S'enten, quand las uèchas son nètas'. Lo pastre parla donc au nom de la musa e fai tot çò que pòt per que siá reconeissuda. Mas, son atituda es pasmens ambivalenta dins los vèrs que seguisson.

III. Desvalorizacion de la musa (V39-55)

Dins 'quilhs vèrs, lo pastre imagina las reaccions de l'imprimaire. Lo vocabulari emplegat chap a la musa es fòrça negatiu : V41 : 'baugièira', V54 : 'un pauc fada' : avem aici lo vejaire de l'òme senat qu'anticipa lo vejaire de l'imprimaire rasonable, jutge prudent de la valor literària e comerciala d'un produch. Òm pòt notar un mespres de la part dau pastre per çò qu'es de l'òbra de la musa (V44-45-46) : mespres accentuat per lo torn restrictiu de la frasa e l'emplec d'aumentatius a caractèr pejoratiu 'fatràs', 'pastràs'. Per lo pastre e l'imprimaire segur, publicar l'òbra de la musa seriá 'degallar de papièr', e lo destinar a 'quilhs usatges domestics que definisson son domèni naturau, la cosina : V50-51. Avem aici lo discors 'franciòt' tipic sus lo 'patés'. La vergonha es plan presenta amb l'emplec dau vèrbe 'trufàs' : V53. Lo pastre e l'imprimaire an paur d'èsser ridiculizats se imprimen una lenga com l'occitan. Mas, es la musa qui a lo darrièr mot.

IV. Surestimacion de la musa (V56-72)

La musa es l'incarnacion de la paraula sincèra, de l'inspiracion originala coma o montran sas reaccions e sa responsa a l'imprimaire e au pastre : V56 : 'm'escota e puèi se'n ritz' V58-62 : 'Se se trufan...nautres !' Lo retrach d'una musa pauruga es plan 'chabat. Avem pusleu una musa segura d'ela amb las exclamacions. Lo temps ont èra 'timidòta' es plan revolut. V64 : 'A tot autor uei vòl cercar querèla' : l'advèrbe de temps plaçat a la cesura merca l'opausicion amb lo passat e montra la maturitat de la musa ara. Ara, la musa es ausarda (V64-68), es una femna de testa. I a donc una progression dins 'quela epitra : l'òbra comença d'un biais umil, la musa interven discretament, 'escassament', puèi passa de la comunicacion orala a la comunicacion escricha (V22-23), puèi a l'ambicion d'èsser imprimida (V35-36). Enfin, a la pretencion de rivalisar amb los autres escrivans, de los 'cercar querèla' (V64) amb sa 'rason cruèla' (V68). A pas mai paur de la 'filosofia novèla' (V65), es a dire qu'a pas mai de complèxe. De mai, es vista a la fin dau tèxte coma quauqu'un sens pietat amb son 'fuet' qui 'clapa' (V70) : 'Son fuet...Godolin'. La referéncia au 'Gascon Godolin' ven aici com un argument de cultura au secors de la natura. Godolin, poèta tolosenc dau sègle XVIIe es l'exemple d'estrategia linguistica fina capable de desviar la critica nauta (critics parisencs).

En conclusion, lo tèxte es interessant perque tornam trobar aici lo discors ambivalent ont se mesclan vergonha e orgulh de la lenga. Aici, la fonccion de desvalorizacion es assumida per lo pastre, e la fonccion de surestimacion per la musa. La presentacion de l'òbra per l'intermediari de la musa pastreta (tractada en figura burlesca) deven un discors sus la lenga. Lo tèxte montra las estapas d'un conflicte que trobam dins chasca persona qui deu justificar la chausida de la lenga : paur-vergonha-udaça. Lo pastre representa aici la 'vox populi', benlèu temptada d'abandonar lo 'jargon pastràs', mas empachada d'o faire per son doble feminin, la musa, que representa d'un autre costat la 'vox naturae'.

Aprestat per Cristèla Cambloncq

Aprèp lo bachelierat...

ESQUIEU, Marcèu

Nos balhèron, lo jorn del bachelierat, un quasernet plan estompat ont nos disián çò que se podia far quand òm èra bachelier. Ieu que soi de las letras, me demòra pas gaire que l'ensenhament, lo journalisme o lo dreit ! Mas, pecaire, que volètz que faga ? L'ensenhament ? I cal pas pensar. Es tròp long d'arribar e i a pas de plaças. Lo concors que lo dison CAPES, ne prenon pas qu'un sus dètz, e mai es pas segur ! Es pas segur que quora serà mon torn agan pas redusit lo percentatge ! Puèi, lo mestier es pas tan brave coma cresiam. Ai agut de professors que los avèm faits ramar tota la vida, d'autres qu'èran mitat calucs e repapiaires. Non ! Serai pas professor. Journalista ? I cal pas somiar tanpauc. Soi pas d'un monde ont òm a de relacions per far lo trauc, coma dison. Puèi me plai de viure en çò nòstre. Soi pas enludit pels viatges. M'estimi mai dins un endret e amb de gents que coneissi. Serai pas tanpauc jornalista ! Alavetz, lo dreit ? Òc-ben ! Disi pas...Mas caldriá aver una situacion en vista. S'èri filh de notari o d'avocat, seriá outra causa... M'agradariá pro de plaidejar pr'amor qu'aimi las mentidas e soi un pauc comedian dins l'èime... Mas es pas la pena d'espepissar... Serai pas notari ni mai avocat ! Ten ! Poiriá anar curat, s'aviái la fe e s'aimavi pas las dròllas. Mas aiçò constituís pas un empachament seriós...a l'ora d'ara ! E ma maire, la paura femna, aquò li fariá tament plaser ! Mai d'un còp, quand èri dròlle, a ensajat de me desvirar cap al seminari... Siam serioses ! Que far ? Que far ? Sèm de milièrs atal a nos pausar la question...Coneissi un amic qu'a passat un concors per anar dins la polícia. Un autre es C.R.S. entà Paris...Un autre encara n'a pres per cinc ans, a l'armada. Èra pas la pena de se copar lo cap sus Cesar o Montesquieu per n'arribar aquí, mon fraire ! Demòra pas qu'a passar de concorses : P.T.T., contribucions, Seguretat Sociala...Que sabi ! Mas valdriá mai conèisser la dactilografia o aver una pichòta formacion juridica. Ai pas ren de tot aquò. Me senti nus coma un vermi. Me va caler tornar començar quicòm que m'agrada gaire e que m'an pas après a aimer... Puèi, reüssir lo concors es prene son bilhet per Paris e lo Nòrd. E aquò subretot me fa fasti. Disi pas d'anar passar quelques jorns, quelques meses, quitament a Paris, o dins lo Nòrd...Mas i demorar, i plantar sa vida, quand òm es enrasigat dins un país ont sa familha a viscut de sègles e de sègles al ras de la tèrra, a portada del cèl...Aquò non se pòt far sens un desquicament de tota l'arma. Tant auriá valgut per ieu pas far d'estudis e trabalhar las turras coma mos aujòls...Mas aquí, repapii. Sabi ben que l'exòdi rural organisat e volgut pel governament voida pichon a pichon lo terrador nòstre dels paisans que i vivián. Sabi ben pro que i a pas gaire d'avenir pels joves que vòlon demorar a la tèrra. Sabi ben pro qu'aquela tèrra nos es cada jorn un pauc mai panada. N'ai qu'a agachar mon monde. N'ai qu'a los escotar me dire : 'Tu, al mens, patiràs pas coma nosautres a desbosigar las turras !' Compreni ben que pòdi pas tanpauc èstre agricultor. Alavetz, que far ?

Revirada :

On nous donna, le jour du bac, un carnet bien imprimé où on nous disait ce que l'on pouvait faire quand on était bachelier. Moi, je suis un littéraire, il ne me reste guère que l'enseignement, le journalisme ou le droit ! Mais, mon Dieu, que voulez-vous que je fasse ? L'enseignement ? Il ne faut pas y penser. C'est trop long pour y arriver e il n'y a pas de places. Au concours qu'on appelle CAPES, ils n'en prennent qu'un sur dix, et encore, ce n'est pas sûr ! Ce n'est pas sûr que quand mon tour viendra, ils n'aient pas réduit le pourcentage ! De plus, le métier n'est pas aussi agréable que nous le croyions. J'ai eu des professeurs qu'on a fait ramer toute leur vie, d'autres qui étaient à moitié imbéciles et radoteurs. Non ! Je ne serai pas professeur. Journaliste ? Il ne faut pas rêver non plus. Je ne suis pas de ceux qui ont des relations pour faire leur trou, comme on dit. De plus, il me plait de vivre chez nous. Je ne suis pas fasciné par les voyages. Je me sens mieux dans un endroit et avec des gens que je connais. Je ne serai pas non plus journaliste ! Alors, le droit ? Oui, pourquoi pas ! Je ne dis pas... Mais il faudrait avoir une situation en vue. Si j'étais fils de notaire ou d'avocat, ce serait autre chose...Cela me plairait assez de plaider parce que j'aime les mensonges et je suis un peu comédien dans l'âme...Mais, ce n'est pas la peine d'épiloguer...Je ne serai ni notaire ni avocat !

Tiens ! Je pourrais être curé, si j'avais la foi et si je n'aimais pas les filles. Mais, ceci ne constitue pas un obstacle sérieux... aujourd'hui ! Et, ma mère, la pauvre femme, cela lui ferait tellement plaisir ! Plus d'une fois, quand j'étais enfant, elle a essayé de me détourner vers le séminaire... Soyons sérieux ! Que faire ? Que faire ? Nous sommes des milliers ainsi à nous poser la question... Je connais un ami qui a passé un concours pour rentrer dans la police. Un autre est CRS à Paris. Un autre encore en a pris pour cinq ans à l'armée. Ce n'était pas la peine de se casser la tête sur César ou Montesquieu pour en arriver là, mon frère ! Il ne reste plus qu'à passer des concours : PTT, les impôts, la Sécurité Sociale. Que sais-je ? Mais, il vaudrait mieux connaître la dactylographie ou avoir une petite formation juridique. Je n'ai rien de tout cela. Je me sens nu comme un ver. Il va falloir que je recommence quelque chose que je n'aime guère et que l'on ne m'a pas appris à aimer. De plus, réussir le concours signifie prendre son billet pour Paris ou le Nord. Et cela surtout me dégoûte. Je ne dis pas d'aller passer quelques jours, quelques mois à Paris, ou dans le Nord... Mais y rester, y planter sa vie, quand on est enraciné dans un pays où sa famille a vécu depuis des siècles auprès de la terre, à portée du ciel... Cela ne peut se faire que sans un déchirement de toute l'âme. Il aurait tant valu que je ne fasse pas d'études et que je travaille la terre comme mes aïeux... Mais, là, je radote. Je sais bien que l'exode rural organisé et voulu par le gouvernement vide peu à peu notre terroir, celui des paysans qui y vivaient. Je sais bien également qu'il n'y a pas beaucoup d'avenir pour les jeunes qui veulent rester à la terre. Je sais bien aussi que cette terre nous est chaque jour un peu plus volée. Je n'ai qu'à regarder les gens autour de moi. Je n'ai qu'à les écouter me dire : 'Toi, au moins, tu ne souffriras pas comme nous à défricher les terres !'

Je sais bien que je ne peux pas non plus être agriculteur. Alors, que faire ?

Lo tèxte qu'anem explicar es un tèxte escrit per Marcèu Esquieu, autor lengadocian nascut en 1931. Es lo creator de l'Escòla Occitana d'Estiu. Es tanben un poèta e un autor de novèlas e de pèças de teatre, un òme de television e un contaire. Lo tèxte 'queu es mai que jamai d'actualitat puèi qu'un escolan se demanda çò que va far après lo bachilierat.

L'escolan presentat aici sap pas çò que va faire après l'obtencion dau bachilierat. Pensa a mai d'un mestier :

* **ensenhament** : vòu pas ensenhar perque es un mestier malaisit, i a pas fòrça d'escadença au concors e es pas totjorn aisit d'ensenhar aus escolans. Lo narrator se'n ren compte quand ditz : 'Lo mestièr es pas tan brave coma cresiam...tota la vida'. Presenta tanben un autre categoria de professors : los 'calucs e repapiaires'.

* **jornalismo** : vòu pas tanpauc perque ditz qu'òm deu aver relacions per s'i escàder. Insinua que se coneissem pas quauqu'un dau mestier, es impossible de devenir jornalista. Mas, lo mai grand chepic dau narrator es de laisser son país : 'Puèi me plai de viure...amb de gents que coneissi'. 'Queu argument sembla pas èsser daus mai bons perque viatjar es un mejan de conèisser d'autres gents, d'autres culturas, de s'obrir aus autres. De mai, au jorn de uei, es de mai en mai malaisit de trobar tribalh en çò nòstre.

* **dreit** : enfin un mestier qu'interessa l'escolan, mas coma per lo jornalismo, chau aver quauqu'un dau mestier dins la familha. Lo narrator es totparier interessat com o montra l'exclamacion 'òc-ben !' mas a dobles com se pòt veire amb los punts de suspension.

* **curat** : 'Quela chausida es una chausida per default, per eliminacion. Lo narrator sembla desgostat per la vida aici mas demòra plen d'umor totparier : 'Poiriá anar curat...a l'ora d'ara !'.

'Queu sentit de fasti, de desgost se torna trobar dins los dos paragrafs següents : es perdut, a pas d'objectius clars dins la vida : veire repeticion 'Que far ?', las interrogacions, los punts de suspension, las exclamacions, los mots e expressions a sens negatiu : 'un autre encara n'a pres per cinc ans... Èra pas la pena...', 'que m'agrada gaire, m'an pas après a aimar', l'accumulacion de perpausacions de mestiers, los torns restrictius : 'demòra pas qu'a...', las comparasons : 'nus coma un vermi', l'emplec d'un vèrbe coma 'caler'.

Un còp mai, l'argument de l'autor es pas daus mielhors : vòu pas laisser lo país : 'me fa fasti'. Lo país e la familha son çò de mai important per eu ; se pòt compréner mas, au jorn de uei, es triste, subretot per un jòune, de s'embarrar dins un encastre sens ensajar de veire çò que i a aulhors. A la fin dau tèxte, l'escolan nos ditz vertadèrament çò que vòu far : 'trabalhar las turras', mas es plan conscient que poderà pas perque de l'exòdi rurau, de la tèrra perduda, dau manca d'avenidor dins lo mestier de paisan.

En consequéncia, lo tèxte se 'chaba com a començat, per la meteissa interrogacion : 'alavetz, que far ?'

Tèxte interessant perque tòca a un problèma d'actualitat : la cèrca dau tribalh après lo bachilierat. Interessant tanben dins las construccions daus paragrafs bastits sus lo meteis modèl : interrogacion, reflexion sus un mestier, puèi exclamacion e refús de far 'queu mestier. Lo narrator es fòrça pessimiste aici : vese sonque lo costat negatiu de chasque mestier. Podem totparier com eu desplorar la fin dau mestier d'agricultor. 'Chabar en dire çò que voletz far après lo bachilierat, çò que pensatz de l'estat d'esperit dau narrator.

Aprestat per Cristèla Cambloncq

Estudiant a Bordeu CHAPDUELH, Micheu

Son nombrosas, las nuechs que pòde pas dormir. Ai dins la testa tots los bruchs de quela vila onte la nuech es jamai la nuech : las autòs que contunhan de passar (per onte 'nar ? vers quau trabalh ? vers quau leser ? vers quala tòca misteriosa ?), las motòs que meten plen gàs, las serenas de la polícia, lo S.A.M.U., sens comptar lo marmusadis de miliassas de ràdios e de televisions. Demòre de tot mon long eslonjat sus mon liech jamai descubert e, quand los vesins an tuat lo pòste, me sembla auvir, perdessús tots los vonvons de la nuech, lo voide de mon cuer. Lo pauc de lum que m'arriba (per quau chamin desvirat ?) de tràs los contravents mau barrats es tot çò que me fai gardar l'assegurança qu'existís ben un monde en defòra de ma cambra, vòle dire un monde vertadier, un monde de charn e pas nonmàs de bruchs. Espere. Me sembla que las parets s'aprueiman de io, que venen a tucar lo liech, puei mos costats. Quò es los traus en fin que, pauc per pauc, davalan, e l'aer que put lo fum freg de tabat (aime pas fumar, mas...) me but la peitrina a me'n copar l'alèn. Sei dins ma tomba aurá. Mas mans se pausan sus chasque bòrd dau liech, cerchant quauquarren que tròban jamai. Las sente pus coma mas mans mas coma de las aranhas gigantas que son pas pus una part de mon còrs. La drecha se permèna sus la tauleta de nuech. Tròba lo boton e apieja per aluchar. Còp-sec, las parets tòrnan cerchar lor plaça e, d'un còp, la cambra me sembla granda coma jamai. Granda e voida. Si tant granda que las parets de chasque costat fan coma un corredor sens fin, seguen una improbableja reja de fugida, paralelas que mai van e mai s'eslunhan l'una de l'autra. Deve me passar la man sus los uelhs e tornar sonar ma rason d'un crit mut e desesperat per veire lo mur de'n fàcia se tornar materialisar e boinar un pauc l'immensitat dau ren. E me sembla poschar dins una catedrala deserta. Pòde pas demorar aquí. Se torne tuar lo lum, la catedrala vai tornar tomba, lo corredor vai tornar terrier de rainard. Me fau surtir, quand quò seriá nonmàs per m'assegurar que quela pòrta que me dessepara dau monde se pòt dubrir. Davale. Ai pro de mas malinas e de ma chamisa : aime sentir lo freg sus ma peu. Me tòrna donar consciéncia de ma quita existéncia. Dins lo cours Victor Hugo, las autòs passan totjorn mas, Rue de Cursol, n'i a pus gaire, quasiment jamai. La charriera sembla esclairida nonmàs per lo sodard plantat davant lo portau de la caserna e que s'infecta los fetges coma quatre. Benleu raiva coma io de quelas nuechs beneisidas que vos enduermetz tot suau en auvir lo vent alenar dins las fuelhas daus aubres...Sabe ben que quò es pas possible mas me sembla que quò es totjorn lo mesme tipe que es plantat aquí, que es LO Sodard de la nuech, eternau e mut. Tots los còps que ai volgut li dire un mot de ren, coma aquò, a jamai respondut. Sos uelhs an contunhat d'espier, sens parpelar, dins lo trauca-brun. Sei benleu vengut invisible. O existisse pus...

Revirada :

Elle sont nombreuses les nuits où je ne peux pas dormir. J'ai dans la tête les bruits de cette vile où la nuit est jamais la nuit : les autos qui ne cessent de passer (pour aller où ? vers quel travail ? vers quel loisir ? vers quel but mystérieux ?), les motos qui mettent plein gaz, les sirènes de la police, le SAMU, sans compter le murmure de milliers de radios et télévisions. Je reste allongé de tout mon long sur mon lit jamais défait et, quand les voisins ont éteint leur poste, il semble que j'entends, par-dessus tous les vounvons de la nuit, le vide de mon cœur. Le peu de lumière qui arrive à moi (par quel chemin détourné ?) derrière les volets mal fermés est tout ce qui me fait garder l'assurance qu'il existe bien un monde en dehors de ma chambre, je veux dire un véritable monde, un monde de chair et non pas de bruits. J'attends. Il me semble que les murs se rapprochent de moi, qu'ils viennent toucher le lit, puis mes côtes. Voilà les poutres, enfin, qui descendent, et l'air qui pue la fumée froide du tabac (je n'aime pas fumer, mais...) heurte ma poitrine à m'en couper l'haleine. Je suis dans ma tombe maintenant. Mes mains se posent sur chaque bord du lit, cherchant quelque chose qu'elles ne trouvent jamais. Je ne les sens plus comme mes mains mais comme des araignées géantes qui ne sont plus une partie de mon corps. La droite se promène sur la table de nuit. Elle trouve le bouton et presse dessus pour allumer. Aussitôt, les murs recherchent leur place, et, d'un coup, la chambre me semble grande comme jamais. Grande et vide. Tant grande que les murs de

chaque côté font comme un couloir sans fin, suivent une improbable ligne de fuite, murs parallèles qui s'éloignent l'un de l'autre au fur et à mesure qu'ils se rapprochent. Je dois passer ma main sur les yeux et refaire appel à ma raison d'un cri muet et désespéré pour voir le mur d'en face se matérialiser à nouveau et combler un peu l'immensité du néant. Je ne peux pas rester là. Si j'éteins à nouveau la lumière, la cathédrale va redevenir tombe, le couloir va redevenir terrier de renard. Il faut que je sorte, ne serait-ce que pour m'assurer que cette porte qui me sépare du monde peut s'ouvrir. Je descends. Mes pantalons et ma chemise me suffisent largement : j'aime sentir le froid sur ma peau. Cela me redonne la conscience de ma propre existence. Dans le cours V. Hugo, les autos passent toujours mais, Rue de Cursol, il n'y en a plus beaucoup, presque jamais. La rue ne semble éclairée que par le soldat planté devant le portail de la caserne et qui s'infecte les foies comme quatre. Peut-être, rêve-t-il comme moi de ces nuits bénites où vous vous endormez tout tranquillement en entendant le vent souffler dans les feuilles des arbres... Je sais bien que ce n'est pas possible mais il me semble que c'est toujours le même type qui est planté là, que c'est LE Soldat de la nuit, éternel et muet. Chaque fois que j'ai voulu lui dire un mot quelconque, comme ça, il n'a jamais répondu. Ses yeux ont continué de regarder, sans sourciller, dans l'obscurité. Je suis peut-être devenu invisible. Ou je n'existe plus...

Lo tèxte qu'anem explicar es escrit per M. Chapduelh, nascut en 1947 en Peiregòrd. Publica en occitan dempuèi 1961. Son òbra compren daus estudis sus la lenga, las tradicions, los contes o encara la cosina. Mas, es conegut mai que mai per sas chançons, sos poemas animistas, sos contes moderns (Lo Leberaubre), sos romans fantastics (De Temps en Temps, La Segonda Luna...) o son umor afialat (Lo Prerafaelita Tibetenc). Chapduelh es tanben professor de francés a Peirigús. Lo tèxte 'queu es tirat de Un Pas dins Ma Piada. Conta l'istòria d'un estudiant a Bordeu, a la fin de las annadas 60, qui traina son inutilitat e son mau-viure.

I. Introduccion (§ 1)

Dempuèi la debuta, l'autor nos dona l'ambient generau dau passatge : la scena se debana la nuech. Lo narrator es fòrça sensible aus bruchs de la vila qui l'empaïchan de durmir e qui lo mena a se pausar questions existencialas : veire las questions enter parentèsis. 'Quilhs bruchs son afortits dins lo tèxte per l'accumulacion daus noms, la frasa fòrça longa copada per verguetas e l'emplec de sufixes coma -adís ('marmusadís') e -assas ('miliassas').

II. Presentacion de l'estudiant (§ 2)

Lo narrator se tròba dins son liech mas sembla completament mort : es 'de tot son long eslonjat' e son liech es 'jamai descubert'. 'Quela atmosfèra de mort se tròba tanben dens lo vocabulari emplegat : 'voide', vèrbe 'tuar' per parlar de la radiò, vèrbe de percepcion 'sembla' coma si l'estudiant n'èra pas conscient de çò qu'a a l'entorn d'eu, emplec de quantitativ : lo lum, simbèu d'esper, es present aquí mas n'i a un 'pauc' sonque, torn restrictiu de la frasa : 'es tot çò que me fai gardar...', alliteracions en V : 'voide', 'vonvons' qui donan encara mai l'impression d'una fugida vers lo non-ren.

III. Esllissement devers lo ren (§ 3)

I a totparier una punta d'esclarzida amb la prumiera frasa dau paragraf : 'Espere'. Mas 'quela esclazida es de corta durada coma o montra la longor de 'quela frasa qui se forma sonque d'un vèrbe.

Lo narrator estofa completament aici amb las parets qui 's'aprueïman', 'l'aer que put lo fum freg de tabat', lo mau de peitrina e l'alèn copat.

L'ambient generau dau paragraf (e dau tèxte sancèr) es un ambient mortuau e lo narrator se servís atau dau camp lexicau de la mort : 'Sei dins ma tomba aurá'. L'estudiant es pas mai un èsser viu, mas pusleu una marioneta. 'Queu òme es completament desarticulat e sentís pas mai son còrs e sas mans qui son comparadas a 'aranhas gigantas' : bèstias desgostantas e fastialas. Locòrs de l'òme respon pas mai aus òrdres dau son cerveu, l'òme conta-ròtla pas mai sa man drecha per exemple. Avem encara aici l'impression qu'una esclarzida es possibla amb lo lum aluchat. Mas, 'queu lum es un element perturbator aici, es un element qui dona una existéncia a çò qu'environa l'estudiant e donc joslinha encara mai lo voide de sa vida : la cambra qui èra tròp petita davant es tròp granda ara amb 'un corredor sens fin' e las parets 's'eslunhan l'una de l'autra'. Lo narrator es desesperat e pas mai conscient de sa pròpia existéncia subretot dins la darriera frasa dau paragraf amb los elements antitetics : 'deve me passar la man sus los uelhs...per veire', possa un 'crit mut' per 'boinar un pauc l'immensitat dau ren', desesper tanben dins lo darrier mot 'deserta'.

IV. Reaccion de l'estudiant (§4-5)

Dins 'quilhs paragrafes, l'estudiant sembla tornar trobar un pauc de vita, pareís se prèner en man puei que decidís de surtir. Son estat d'esperit sembla mielhor coma o joslinha la fermetat de las frsas : 'Pòde pas demorar aquí', 'me fau sortir', lo vèrbe sensitiu : 'aime' e l'emplec de tèrmes coma 'consciéncia' e 'existéncia'.

V. L'estudiant dins Bordeu (§6)

L'estudiant es dins las ruas de Bordeu ara. La vida defòra es lo resson de çò que sentís lo narrator dins son còrs, es a dire lo voide amb las autòs que 'passan totjorn mas n'i a pas gaire' e subretot lo personatge dau sodard : un autre imatge d'eu, un fantaume coma eu, 'invisible', sens existéncia.

Tèxte interessant per causa de l'ambient generau : ambient de mort, d'opression que viu 'queu estudiant que s'enfonça mai que jamai dins lo ren. Interessant tanben perque se podem demandar dinc a quau punt es pas autobiografic. Per 'chabar, dire se coneissetz estudiants e quaus son lor biais de viure.

Aprestat per Cristèla Cambloncq

LA MAN
(Teodor AUBANEL, 1829-1886)

A-n-Albert Savine

- 1 L'enfant souino, la maire **espincho** uno lagremo; **espincho** : *espia*
Si det fin cercon, proumpte, **i** dentello mescla. **i** : *a las*
L'evori dóu mamèu que sort gounfle de **la**. **la** : *lèit*
Vese encaro la man ounte **uiausson** li gemo **uiausson** : *eslambrequejan*
- 5 De si bago. Aquelo ouro èro tant casto e **semo** **semo** : *calma*
Qu'esmougu de respèt, paurous de treboula,
M'envau. " Tant lèu ! " me dis. E sènso mai parla,
Me trais sa bello man, la siavo jouino femo
Iéu, la porte a mi bouco e ié fau un poutoun.
- 10 Dins la raubo duberto, **ebria**, l'enfantoun **ebria** : *esbriagat*
Au blanc mamèu bevié coume à-n-un pur calice.
O man, pichoto man au touca fres, **rousen**, **rousen** : *de ròsa*
Me souvendrai toujour d'aquéu **bais** de delice, **bais** : *poton*
Que ié beisant li det, cresiéu beisa lou sen.

Li fiho d'Avignoun.

Compreneson-reformulacion

- 1- Qui son los personatges deu raconte ?
- 2- Ont se debana l'accion deu raconte ?
- 3- Quina es l'accion centrau deu raconte ?
- 4- Qué cred lo narrator a la fin deu poèma ?

Compreneson apregondida

- 1- Qualificatz l'actitud deu personatge masculin en vos apiejar suu tèxte.
- 2- Au vòste avis, perque lo narrator e vòu partir ?

3-Quin es lo nivèu social deu personatge feminin ? Quins son los elements qui vos permeten de respóner aquerò ?

4-E vos sembla lo personatge feminin aimar au nin ? Perqué ?

5-E trobatz aqueth poèma sensuau ? Sensoriau ? Perqué ?

Practica de la lenga

1-Lo tèxte es escrit en occitan orientau, relhevatz dens lo tèxte elements que vos permeten de véder aquerò.

2-Tornatz escriver la prumèra estròfa dens la vòsta variantà dialectala.

3-Arreviratz en occitan :

" L'enfant tétait sa mère. Son père regardait la scène. La mère était vêtue avec soin. Après plusieurs minutes, le père voulut partir. "

Expression personala

1-En vos inspirar deu tèxte, hètz la descripcion fisica de la mair.

2-Dens ua societat moderna, pensatz que la tendressa mairau a enqüèra ua plaça ? Perqué ?

Perlongaments

Estudiar lo ròtle d'Aubaneu dens la renavida felibrenca, la vision de la hemna dens la poesia d'Aubanèu.

Gropament tematic

L'imatge de la hemna, l'amor, lo Felibritge, lo nin.

Aprèstat per P. Sarpolet

AB LA DOLÇOR DEL TEMPS NOVEL (Guilhèm IX, 1071-1137)

- 1 Ab la dolçor del temps novel
Folhon li bosc, e li **aucel** **folhon** : *préner huelhas*, **aucel** : *auseths*,
Chanton chascus en lor lati
Segon lo vers del novel chan,
Adonc esta ben **qu'om s'aisi** **om s'aisi** : *que se prenga plaser*,
D'aisso don om a plus **talan**. **talan** : *hami*
De **lai** don plus m'es bon e bel **lai** : *acèra*,
5 Non vei messenger ni **sagel**, **sagel** : *letra sagelada*
Per que mos cors non dorm ni ri,
Ni no m'**aus traire adenan**, **aus traire adenan** : *ne gausi pas avançar*
Tro que sacha ben de la fi **tro que** : *dinc a*
S'el' es aissi com eu deman. **enaissi** : *atau*
La nostr' amor vai **enaissi**
Com la branca de l'albespi **treman** : *tremolan*
Qu'esta sobre l'arbre en **treman**,
La nuoit, a la ploja e'z al gel,
Tro l'endeman, que'l sols s'espan
Per las fuelhas vertz e'1 ramel.
10 Enquer me membra d'un mati
Que nos fezem de guerra fi,
E que'm donet un don tan gran,
Sa **drudari**' e son anel **drudari** : *amor*
Enquer me lais Dieus viure tan
Qu'aja mas mans sotz son mantel
Qu'eu non ai sonh d'estranh lati
Que'm parta de mon **Bon Vezi**, **Bon Vezi** : *bon vesin, senhau formau utilizat per lo*
Qu'eu sai de paraulas com van **Bon Vezi** : *trobador entà se har reconéisher de la dauna.*
Ab un breu sermon que s'espel,
Que tal se van d'amor gaban,
15 Nos n'avem la pessa e'l cotel.

Compreneson-reformulacion

- 1-Quin es lo subjecte principau deu poèma ?
- 2-De qué se planh lo narrator ?
- 3-A qué es comparat l'amor dens lo tresau paragraf ?
- 4-A quin eveniment es associat lo sovièr de la bailina ?
- 5-De quins personatges lo Guilhèm nos ditz de ne pas tièner conde ?

Compreneson apregondida

- Com podetz qualificar aquera debuta de poèma ? (analizatz de quin biais lo Guilhèm nos hè préner contacte dab la natura)
- 2-Dens quin esperit vos sembla estar lo Guilhèm cap a la dauna ?
  - 3-En vos apiejar suu tèxte (paragraf tres, per exemple), qué podetz endevinar deu son biais de véder lo son amor (Cap a la dauna, cap aus " autes ", cap a eth medish) ?

Practica de la lenga

1-Quins son los elements dens lo tèxte que vos amuishan lo tèxte qu'es escrit en occitan medievau ? Citatz-ne quauques-uns en ensajar de'us classar.

2-Tornatz escrïver la purmèra estròfa en occitan modern (dens la vòsta varianta d'occitan).

Expression personala

1-Imaginatx la letra que pòt escrïver lo sénher Guilhèm tà la dauna au subjècte de la loa peleja.

2-Imaginatx la responsa que li pòt har la dauna.

3-Au voste avís, es important l'espïar deus autes dens ua relacion afectiva ?

Perlongaments

Estudiar lo personatge deu Guilhèm IX

La poesia deus trobadors

La posteritat literaria deu motiu de la poesia sensoriau

Gropament tematic

La poesia medievau

Lo tèma de l'amor

Paisatge e sentit

Aprèstat per P. Sarpolet

Après la batèsta de Castilhon
Claudi Bellòc *Après la batèsta de Castilhon*
Gasconha 1997

17 de julhet de 1453 : lo " rei Talabòt " (Sir John Talbot) qu'es des.hèit peus francés davant Castilhon au ras de Dordonha. Qu'es l'ultima batèsta secularia que se hèn francés, anglés e aquitanògascons. Claudí Bellòc a maginat çò qui's podèva escàder dab los vençuts arron d'aquera tarribla hèita. Nos hè seguir las erranças, las dolors e las penas deu capitani Pèir Labòrda e de sos òmis, au miei de **la gentalha** gascona qui n'a pas enquièra **arrenegat** son independéncia ni l'amistat vielha entà l'anglés. Tot lo temps que **pensèt** lo Nicolau e quitament abans; despuish que vesó lo gran plap de sang suu vestit, Pèir de Labòrda es a se díser : trobar un lòc segur. Baptista, Ramon e Joan, auvernhàs tots tres ne son pas de nada ajuda. Ne coneishen pas lo país. Lo capitani non sap **quau decís** préner. Nicolau eth que sap. Desempuish que s'es vingut estujar aquí còsta l'èrba hauta, es a se díser : que van arribar. Pr'amor de la sang perduda, l'assopiment lo gaha, una gran flaquèra. Se'n vei per arregahar-se los esperits.

— E sabes capitani, los coneishi. Qu'arribaràn lèu, tota **la gentau** de Blasimon, Los de Sauvatèrra, de Frontenac quitament, **los monges de l'abadia**, los de Salabrunau...tots ". Lo Nicolau que's taise **per tant de s'arrequinuilhar un chic**.

— Encaminats que son dijà ".

Ne s'engana pas lo Nicolau. **Que vien en sus la rota gravèira, lahòra, capbaish lo bòsc**. La novèla de la des.hèita s'es expandida enlà, de cap a la mar, **entà capsús**; s'es expandida **entau llevant e entà bisa**. Qu'arriban per tots los caminaus, tots los sendèirs, de cinc lègas **adarron** e de mei luenh enquièra. Aquí son los òmis, las hemnas, los dròlles, las gojatas. Que marchan, que corren. Que's hèn pròche dab chivaus, ases, bueus, **bròs** per carregar los blaçats e mei los mòrts. Los mòrts, ne'us deisharàn pas **sogar** a Dordonha ! Que non pas ! Ne'us abandonaràn pas a las bèstias. Que'us se van har seguir e los **sepelir** en tèrra benesida; amassar los òmis esconuts, **arrecaptar** los blaçats e los miar entà lòcs segurs. Los suenhar a tots. Doman los francimands que s'i tornaràn a har a la caça, dab los cans bahida. La caça a l'òmi qu'es divertiment. Que botaràn a huec las segas, las èrbas secas.

Har lèu-lèu davant lo jorn !

Doman, quan los vencedors vengan **horrucar** los ostaus, los de nòste se haràn francimands de boca : " Du vin pour les vaillants soldats ! " D'aqueths liberators tant esperats... Sorridders, flors, un cuenh de taula, las embraçadas de las hemnas, l'arridolet de las gojatas. Las quitas gojatas qui montaràn en cropa suus lors chivaus. Atau. Doman, tot jorn, francimands de boca, **a l'arrai deu só**. Tota nueit, gascons e anglés de còr, de boca, de còs e d'amna. Pr'amor qu'es tròp vielha ací l'amistat enter l'anglés e lo gascon. Vos cor enter pèth e carn com la sang en las veas. Lo jorn aqueste, qu'es lo darrèir de la bèra Amistat. La nueit aquesta la darrèira nueit.

Har lèu-lèu, davant lo jorn !

Lo Capitani Labòrda que devara suu camin. Qu'arrèsta **los capdavantejaires**, una tropa de tres. Un monge de l'abadia de Blasimon e dus paisans. Gradat n'es pas mei lo capitani, se hè donc conéisher. Lo monge que pòrta una lanterna sorda, valent a díser esconuda. Que la hauça **au dret de** la cara deu Pèir e li domanda en gascon :

— Ès blaçat ?

— *Non pas "*, ce respon Labòrda en gascon tot parièr. Ne sap pas d'auta parladura. Ací la lenga qu'es mot de passa, signe de reconeishença. Ne la saben pas los francimands.

Aprestat per Eric Astié

Après la batèsta de Castilhon

a. Vocabulari

la gentalha = *la plèbe, la populace*

arrenegat = *renié*

pensèt = *suenhè - vèrb pensar dens lo sens de suenha*

quau decís = *quala decision*

la gentau : *las gents*

los monges de l'abadia = *les moines de l'abbaye*

per tant de s'arrequinquilha un chic = *afin de de reprendre quelque force*

Que vienon sus la rota gravèira, lahòra, capbaish lo bòsc = *on vient sur la route de grave, là en bas du bois*

entà capsús = *cap au sud*

entau llevant e entà bisa = *cap a l'èst e cap au nòrd*

adarron = *à la ronde*

los bròs = *las carretas*

sogar = *getar*

sepelir = *ensevelir*

arrecaptar : *recuperar*

horrucar = *fouiller*

a l'arrai deu só = *en plen sorelh*

los capdavantejaires = *los qui se tròban davant*

au dret de la cara = *à la hauteur du visage*

b. Comentat

- Presenta e precisa lo contèxt d'aquesta istòria, qui son los òmis e on se pòden trobar ? Qu'es çò qui lor deu passar peu cap après aqueth 17 de julhet ? Quala es la lor esperança descrita linhas 11-14 ?
- De quau biais sentissem lo vam de tot un pòble dens lo dusau paragraf ? Es que pòden cambiar l'anar de las causas ? Comenta lo sentiment de las gents per rapòrt aus soldats mòrts au combat ? Quala èran las cresenças en aquera tempsada ?
- Deu costat deus vencedors quau chepic senhoreja ? Quin considerava lo poder reiau francés aus aquitanògascons e a la preséncia anglesa ?
- *Vae victis* ce disen aus vençuts, comenta lo paragraf 23 - 26, coneishes d'autres exemples de biais similars d'una populacion dab una preséncia estrangèra, o navèra.
- Torna precisar la realitat istorica de l'Aquitània.
- Qui son los personatges deu darrèr paragraf ? Com es pertrejuda, representada la lenga occitana. "*Qui ten la lenga ten la clau que dei cadenas lo desliura*" comenta aquera dishuda de F. Mistral, de quau biais se verifica ?